

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/mswia>.
Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of the Interior and Administration for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/mswia>.
Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC.

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
SEKCJA PIERWSZA

SPRAWA FRIEDRICH I INNI PRZECIWKO POLSCE

(Skargi nr 25344/20 i 17 innych – zob. załączona lista)

WYROK

Art. 5 ust. 1 i 2 • Pozbawienie wolności aktywistów związanych z Greenpeace i dziennikarzy po przerwaniu protestu odbywającego się na morzu i przerwaniu relacji z niego prowadzonej przez media, a także po unieruchomieniu ich statków na polskich wodach wewnętrznych • Art. 5 mający zastosowanie z uwagi na charakter i czas trwania ograniczeń nałożonych na skarżących na pokładzie ich statków, pokładzie jednostki Straży Granicznej i/lub w pomieszczeniach Straży Granicznej • Brak wystarczającej podstawy prawnej dla zatrzymania wszystkich skarżących • Brak uzasadnionego podejrzenia w odniesieniu do zatrzymania dwojga skarżących • Nieudzielenie informacji o przyczynach zatrzymania lub udzielenie takich informacji ze zwłoką

Art. 10 • Wolność wyrażania opinii • Bezprawny charakter zatrzymania wpływający na zgodność ingerencji z prawem

Art. 5 ust. 4 • Nie zachodzi kwestia w odniesieniu do kontroli legalności zatrzymania • Ze względu na krótki okres pozbawienia wolności skarżący nie mieli czasu na „wszczęcie postępowania” w sprawie ich zwolnienia • Zarzut w sposób oczywisty nieuzasadniony

Streszczenie przygotowane przez Kancelarię. Nie jest wiążące dla Trybunału.

STRASBURG

20 czerwca 2024 r.

OSTATECZNY
20/09/2024

Niniejszy wyrok stał się ostateczny na warunkach określonych w art. 44 ust. 2 Konwencji. Może podlegać zmianom redakcyjnym.

W sprawie Friedrich i Inni przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Pierwsza), zasiadając jako Izba w składzie:

Marko Bošnjak, *Przewodniczący*,
Alena Poláčková,
Krzysztof Wojtyczek,
Latif Huseynov,
Ivana Jelić,
Erik Wennerström,
Raffaele Sabato, *Sędziowie*,

a także Ilse Freiworth, *Kanclerz Sekcji*,

mając na uwadze:

skargi (o numerze 25344/20 oraz siedemnaście innych skarg) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesionych do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatelkę Austrii, Panią Miriam Friedrich, oraz siedemnastu innych skarżących („skarżący”) w różnych datach wskazanych w załączonej tabeli;

decyzję o zakomunikowaniu rządowi polskiemu ("Rząd") skarg wniesionych na podstawie art. 5, 10, 11 i 13 Konwencji oraz na podstawie art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji;

decyzję o powiadomieniu rządów państw, których obywatelami są skarżący, o skardze na podstawie art. 36 ust. 1 Konwencji i Reguły 44 § 1 Regulaminu Trybunału oraz brak z ich strony jakichkolwiek sygnałów, że chcą interweniować;

uwagi przedstawione przez pozwany Rząd wraz z odpowiedzią skarżących;

uwagi przedstawione przez polską Naczelną Radę Adwokacką, której Przewodniczący Sekcji zezwolił na interwencję;

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 maja 2024 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty tego dnia:

WPROWADZENIE

1. Sprawy dotyczą działań podjętych przez polską Straż Graniczną w stosunku do skarżących (szesnastu aktywistów związanych z Greenpeace i dwóch dziennikarzy) – a mianowicie przerwania protestu odbywającego się na morzu i relacji z niego prowadzonej przez media, unieruchomienia skarżących i ich statków oraz zatrzymania dwóch skarżących, którzy zostali zabrani na brzeg. Rodzi to głównie kwestie wynikające z art. 5 i 10 Konwencji.

FAKTY

2. Dane osobowe skarżących zostały podane w załączniku poniżej. Skarżący byli reprezentowani przez adv. M. J. Radziejowską, prawniczkę praktykującą w Warszawie, oraz p. A. Ploszkę z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

3. Rząd był reprezentowany przez swojego pełnomocnika p. J. Sobczaka z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

4. Okoliczności faktyczne sprawy można streścić w następujący sposób.

I. SKARŻĄCY

5. Pierwszych szesnastu skarżących to aktywiści związani z Greenpeace. Siedemnasty i osiemnasty skarżący to dziennikarze. Wszyscy skarżący brali udział w opisanym poniżej proteście w Gdańsku.

6. Pierwsza skarżąca jest obywatelką Austrii. W czasie wydarzeń, o których mowa, była sterniczką łodzi hybrydowej typu RHIB (ponton ze sztywnym kadłubem, ang. *rigid-hull inflatable boat*) nr 4.

7. Drugi skarżący jest obywatelem Hiszpanii. W czasie wydarzeń objętych postępowaniem był on kapitanem statku żaglowego Rainbow Warrior III („Rainbow Warrior”), który pływał pod banderą Niderlandów.

8. Pozostałych szesnastu skarżących to obywatele Polski lub innych krajów (zgodnie z wykazem w załączniku). W czasie wydarzeń objętych postępowaniem, dwóch skarżących (siedemnasty i osiemnasty) znajdowało się na pokładzie łodzi hybrydowej nr 4, natomiast czternaścioro skarżących (od trzeciej do szesnastej) znajdowało się głównie na pokładzie Rainbow Warrior.

II. KAMPANIA MIĘDZYNARODOWA GREENPEACE

9. Greenpeace rozpoczął międzynarodową kampanię pod nazwą „Europejski Projekt Transformacji Energetycznej”, aby zachęcić krajowe gospodarki do szybkiego wycofania węgla w świetle zagrożenia klimatycznego i do przejścia z paliw kopalnych na energię odnawialną. Kampania obejmowała szereg protestów, takich jak ten będący przedmiotem niniejszej skargi.

III. PROTEST W PORCIE MORSKIM GDAŃSK

10. W nieokreślonym dniu Rainbow Warrior wpłynął na polskie wody terytorialne. W dniu 6 września 2019 r. statek wpłynął na redę portu morskiego w Gdańsku (obszar bezpiecznego kotwiczenia dla statków oczekujących na wejście do portu) po uzyskaniu zgody na rzucenie kotwicy na Kotwiczowisku nr 1, które znajduje się w obrębie redy (położonej 10 mil

morskich – około 18 kilometrów – od głównego portu) oraz, przypuszczalnie, na polskich wodach wewnętrznych.

11. Greenpeace starał się o pozwolenie na zakotwiczenie statku bliżej wybrzeża, aby móc powitać na pokładzie publiczność podczas serii konferencji i wydarzeń upamiętniających rocznicę powstania Greenpeace Polska i informujących opinię publiczną o kryzysie klimatycznym. Wniosek ten nie został uwzględniony, a Kapitanat Portu Gdańsk wydał zakaz wejścia statku na teren portu.

12. W dniu 9 września 2019 r. około godz. 17:45 Rainbow Warrior, bez zgody władz portu, podniósł kotwicę i skierował się w stronę wejścia do portu morskiego Gdańsk Północ.

13. Skarżący podnieśli, że statek poruszał się powoli na stałym kursie, nie stwarzając żadnego zagrożenia, gdy łodzie należące do Straży Granicznej otoczyły statek, próbując zmusić go do zatrzymania się lub zmiany kursu. Zgodnie z zeznaniami świadków złożonymi (w dniu 9 września 2019 r. przed Wydziałem Operacyjno-Śledczym Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej, a następnie przed sądem rozpatrującym zażalenie skarżących dotyczące pozbawienia ich wolności i ograniczenia swobody poruszania się, zob. paragrafy 68-84 poniżej) przez jednego z funkcjonariuszy Straży Granicznej patrolujących teren portu morskiego (a mianowicie P.R.), Rainbow Warrior, po opuszczeniu czterech łodzi hybrydowych, poruszał się z prędkością jedenastu węzłów.

14. Podczas trwania akcji załoga Rainbow Warrior nadała komunikat radiowy do władz portu morskiego i Straży Granicznej, informując, że ich protest ma charakter pokojowy, a aktywiści nie mają zamiaru niszczyć żadnego mienia ani stwarzać zagrożenia dla kogokolwiek.

15. Około godz. 18:30 Rainbow Warrior zakotwiczył przy wejściu na teren portu morskiego przeznaczony do rozładunku węgla, w pobliżu rurociągów i terminali przeznaczonych do przeładunku i transportu węgla, ropy naftowej i produktów gazowych. Zablokował on przepłynięcie węglowca przewożącego węgiel importowany z Mozambiku, uniemożliwiając mu wpłynięcie do portu morskiego i rozładunek.

16. Łodzie hybrydowe, które zostały opuszczone z Rainbow Warrior, przewoziły pewną liczbę aktywistów Greenpeace i dziennikarzy. Próbowaly zbliżyć się do węglowca. Według zeznań funkcjonariusza Straży Granicznej (M. C.) (złożonych w dniu 9 września 2019 r. przed Wydziałem Operacyjno-Śledczym Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej, a następnie przed sądem rozpatrującym zażalenie skarżących dotyczące pozbawienia ich wolności i ograniczenia swobody poruszania się, zob. paragrafy 68-84 poniżej), łodzie Straży Granicznej aktywnie próbowały powstrzymać jednostki Greenpeace i uniemożliwić im zbliżenie się do węglowca, który poruszał się w kierunku miejsca rozładunku węgla. Ponieważ sytuacja została uznana za niestabilną i niebezpieczną, łodzie Straży Granicznej wycofały się.

17. Jedna z łodzi hybrydowych (ale nie łódź nr 4) zbliżyła się do mozambickiego węglowca. Aktywiści, którzy się w niej znajdowali, namalowali na kadłubie statku towarowego hasło „Węgiel stop” i wywiesili transparenty z napisem „*No Future in Coal*” (*Nie ma przyszłości dla węgla*). Po zakończeniu protestu pasażerowie łodzi hybrydowej, o której mowa, wycofali się.

18. Łódź hybrydowa nr 4, dowodzona przez pierwszą skarżącą, przewoziła trzech dziennikarzy, którzy mieli relacjonować protest. Wśród nich byli siedemnasty i osiemnasty skarżący.

19. Nagrania wideo przedstawione przez skarżących oraz różne publicznie dostępne zmontowane filmy z wydarzeń objętych postępowaniem¹ zawierają następujące elementy: aktywiści na RHIB malują hasło „Węgiel stop” na burcie dużego statku, podczas gdy łódź Straży Granicznej i inne łodzie hybrydowe Greenpeace obserwują to, unosząc się na powierzchni wody; łódź hybrydowa przewożąca ośmiu funkcjonariuszy Straży Granicznej z częściowo zasłoniętymi twarzami zbliża się do mozambickiego statku, a następnie do łodzi hybrydowej nr. 4; aktywiści Greenpeace z transparentami „Polska bez węgla, 2030” i „*No Future in Coal*” ogłaszają przez megafony, po angielsku i po polsku, że ich protest jest pokojowy i wymierzony przeciwko importowi węgla do Polski.

20. Skarżący nie uprzedzili formalnie Kapitanatu Portu Gdańsk o swoich wyżej opisanych działaniach. Obowiązek taki istniał na mocy prawa morskiego.

21. Rząd podniósł, że wezwania skierowane do osób znajdujących się na pokładzie Rainbow Warrior o zaprzestanie działań i umożliwienie wejścia na pokład zespołowi inspekcyjnemu zostały przekazane Rainbow Warrior przez Kapitanat Portu Morskiego i dowódcę Jednostki Straży Granicznej nr 112 *drogą radiową*, sygnałami flagowymi oraz sygnałami świetlnymi i dźwiękowymi. Rainbow Warrior zignorował te wezwania. Informacje te korespondują z pisemnymi raportami (notatkami służbowymi) sporządzonymi w dniu 10 września 2019 r. przez dwóch oficerów dyżurnych Straży Granicznej oraz pismem z dnia 30 września 2019 r. skierowanym przez naczelnika Morskiego Oddziału Straży Granicznej do naczelnika Wydziału Analiz Komendy Głównej Straży Granicznej.

22. Rząd podniósł również, że wezwania do niezbliżania się do węglowca zostały nadane przez jednostkę Straży Granicznej nr 213. Wezwania te zostały zignorowane przez załogę łodzi hybrydowej nr 4, która zdaniem Rządu stanowiła poważne zagrożenie dla ruchu morskiego – w szczególności podchodząc bardzo blisko do węglowca.

¹ <https://www.euronews.com/video/2019/09/10/watch-polish-officers-smash-windows-of-greenpeace-ship-with-sledgehammers>, ostatni dostęp w dniu 1 marca 2024 r.;
<https://www.youtube.com/watch?v=vx46RP6syBo>, ostatni dostęp w dniu 1 marca 2024 r.

23. Skarżący stwierdzili, że Kapitanat Portu nie wydał ani nie zakomunikował im żadnych poleceń, na co wskazuje zapis przechowywany w tak zwanej bazie danych komunikacyjnych „DMIS”. Stwierdzili oni, że zamiast tego Kapitanat Portu nadawał komunikaty radiowe, takie jak „Możesz sobie wsadzić swój ... [przekleństwo] protest wiesz, gdzie”. Skarżący podnieśli również, że załoga łodzi hybrydowej nr 4 w pełni zastosowała się do poleceń przekazanych jej przez Straż Graniczną, jak widać na nagraniu wideo przedstawionym Trybunałowi (zob. paragraf 19 powyżej). Zaprzeczyli również, że łódź hybrydowa nr 4 znajdowała się w bliskim sąsiedztwie statku towarowego.

24. W dniu 10 września 2019 r. niezależny biegły ds. żeglugi sporządził opinię wstępną na temat przedmiotowych wydarzeń, która opierała się na oświadczeniu funkcjonariusza Straży Granicznej i materiale wideo. Biegły stwierdził, że kapitan Rainbow Warrior (drugi skarżący) i poszczególne załogi łodzi hybrydowych naruszyły liczne przepisy dotyczące ruchu morskiego i bezpieczeństwa, stwarzając ryzyko kolizji między Rainbow Warrior a innymi jednostkami. Podczas przesłuchania w prokuraturze w dniu 11 września 2019 r. biegły stwierdził, że ewentualna kolizja nie mogłaby zostać zakwalifikowana jako „katastrofa w ruchu wodnym”, ponieważ działania protestujących nie stanowiły zagrożenia dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach. Istniało raczej ryzyko zderzenia łodzi, wystąpienia szkód materialnych w łodziach lub wpadnięcia kogoś do wody. Biegły stwierdził również, że nie może mieć pewności co do tego, czy Straż Graniczna wysyłała sygnały świetlne lub dźwiękowe do jednostek Greenpeace. Skarżący zwrócili uwagę Trybunału na fakt, że przedmiotowa opinia nigdy nie została formalnie zakwestionowana, ponieważ przeciwko pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu nie wszczęto postępowania karnego w sprawie narażenia życia innych osób lub spowodowania niebezpieczeństwa katastrofy w ruchu wodnym (na podstawie art. 160 i 174 Kodeksu karnego – zob. paragrafy 99 i 100 poniżej).

25. Protest był transmitowany na żywo w Internecie i szybko przyciągnął uwagę mediów w całym kraju.

IV. WYDARZENIA NA ŁODZI HYBRYDOWEJ NR 4 I ZATRZYMANIE PIERWSZEJ SKARŻĄCEJ

26. Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez strony oraz nagraniem wideo zarejestrowanym przez jednego z protestujących, około godz. 20:00 do łodzi hybrydowej nr 4 zbliżyła się łódź hybrydowa przewożąca ośmiu funkcjonariuszy jednostki Straży Granicznej. Na nagraniu wideo funkcjonariusze nie są w widoczny sposób uzbrojeni ani nie celują w protestujących. Według poszczególnych oświadczeń skarżących, funkcjonariusze byli uzbrojeni. Funkcjonariusze nakazali skarżącym

współpracę, w przeciwnym razie konieczne będzie użycie kajdanek i siły. Czterech funkcjonariuszy weszło na pokład łodzi hybrydowej nr 4 i zebrało dokumenty tożsamości osób na pokładzie. Następnie funkcjonariusze poprosili trzech dziennikarzy, wśród których byli siedemnasty i osiemnasty skarżący (zob. paragraf 18 powyżej), o przesiadkę do łodzi hybrydowej Straży Granicznej. Siedemnastemu skarżącemu nakazano pozostawienie sprzętu filmowego w łodzi hybrydowej nr 4, zapewniając go, że będzie mógł do niej wrócić po kontroli tożsamości. Na nagraniu nie widać żadnych oznak wzmożonego napięcia, krzyków czy użycia siły fizycznej.

27. Następnie funkcjonariusze przez około godzinę poddawali dziennikarzy kontroli tożsamości. W tym czasie pierwszej skarżącej powiedziano, aby pozostała na swojej łodzi hybrydowej. Jej tożsamość została później sprawdzona na pokładzie łodzi hybrydowej Straży Granicznej.

28. Następnie dziennikarze (zgodnie z ich własną relacją) pozostawiali pod kontrolą czterech uzbrojonych funkcjonariuszy Straży Granicznej, bez informacji, czy zostali zatrzymani, czy nie. W odniesieniu do siedemnastego i osiemnastego skarżącego nie wydano pisemnego zarzutu ani pouczenia o prawach i obowiązkach podejrzanego.

29. O godz. 23:00 Straż Graniczna powiedziała dziennikarzom, że są wolni, ale nie pozwoliła im wrócić do ich łodzi hybrydowej. Zgodnie z protokołem rozprawy, która odbyła się w dniu 6 listopada 2019 r. przed Sądem Rejonowym Gdańsk-Południe w Gdańsku, P. R. – funkcjonariusz Straży Granicznej – stwierdził, że inspekcja i kontrola tożsamości na pokładzie łodzi hybrydowej nr 4 trwały osiem godzin (od godz. 20:00 do godz. 4:15 w dniach 10-11 września 2019 r.). Skarżący podnieśli, że nie otrzymali wody, jedzenia ani koców. Ta ostatnia informacja nie była kwestionowana przez Rząd.

30. O godz. 4:00 w dniu 10 września 2019 r., po tym, jak osiemnasty skarżący oświadczył, że cierpi na dolegliwości zdrowotne (przypuszczalnie poprzedzające przedmiotowe wydarzenia), grupa została przeniesiona na brzeg, gdzie do skarżącego została wezwana karetka pogotowia. Około godz. 4:15 siedemnasty i osiemnasty skarżący, wraz z pozostałym dziennikarzem, zostali zwolnieni.

31 W dniu 10 września 2019 r. (według oświadczenia pierwszej skarżącej było to około godz. 5:00), pierwsza skarżąca została zabrana do Wydziału Operacyjno-Śledczego Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej. Został jej przedstawiony zarzut popełnienia przestępstwa: niezastosowania się do polecenia osoby uprawnionej do kontroli ruchu (tj. w tym przypadku osoby uprawnionej do zatrzymania statku na podstawie art. 178b Kodeksu karnego – zob. paragraf 101 poniżej). Została również poinformowana w języku niemieckim o przysługujących jej prawach. W tym momencie towarzyszył jej prawnik.

32. W protokole zatrzymania odnotowano godzinę zatrzymania pierwszej skarżącej jako godz. 3:55 dnia 10 września 2019 r. Dołączono pisemną notatkę, w której skarżąca oświadczyła, że została zatrzymana poprzedniego dnia o godz. 20:00. Relacja protokołu zakończyła się na godz. 6:45 dnia 10 września 2019 r. W dokumencie odnotowano, że prokurator rejonowy w Gdańsku-Oliwie został poinformowany o zatrzymaniu pierwszej skarżącej tego dnia o godz. 3:50. W dokumencie nie ma informacji o godzinie zwolnienia pierwszej skarżącej.

33. W protokole zatrzymania stwierdzono, że pierwsza skarżąca została zatrzymana na podstawie art. 244 § 1 Kodeksu postępowania karnego (zob. paragraf 87 poniżej).

34. Wydruk z systemu „WWIDA” udostępniony przez Morski Oddział Straży Granicznej (dokument przedłożony przez Rząd) wskazuje, że pierwsza skarżąca została zatrzymana w związku z przestępstwem z art. 178b Kodeksu karnego (zob. paragraf 101 poniżej) w dniu 10 września 2019 r. o godz. 3:55 i zwolniona w dniu 11 września o godz. 17:15.

35. W piśmie z dnia 11 września 2019 r. Morski Oddział Straży Granicznej poinformował Ambasadę Austrii w Polsce, że pierwsza skarżąca (zatrzymana w dniu 10 września 2019 r. o godz. 3:55) „pozostaje do dyspozycji prokuratora”.

36. Zgodnie z postanowieniem o przedstawieniu zarzutów sporządzonym w dniu 11 września 2019 r. przez funkcjonariusza C.M. w Wydziale Operacyjno-Śledczym Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej, pisemne zarzuty postawione pierwszej skarżącej zostały jej przedstawione w dniu 11 września 2019 r. (godziny nie wskazano).

37. Zgodnie z protokołem przesłuchania w charakterze podejrzanej, pierwsza skarżąca została przesłuchana w Wydziale Operacyjno-Śledczym Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej w obecności adwokata i tłumacza, w godzinach od 15:45 do 17:00 dnia 11 września 2019 r.

38. Pierwsza skarżąca podniosła, że pozostawała zatrzymana do około godz. 17:00 w dniu 11 września 2019 r. – tj. przez ponad czterdzieści pięć godzin, licząc od momentu, gdy funkcjonariusze weszli na pokład jej łodzi hybrydowej, i ponad trzydzieści siedem godzin od momentu jej formalnego zatrzymania.

39. W swoich ostatnich oświadczeniach dotyczących skarg Rząd przyznał, że pierwsza skarżąca została zwolniona po przesłuchaniu w dniu 11 września 2019 r.

V. WYDARZENIA NA RAINBOW WARRIOR I ZATRZYMANIE DRUGIEGO SKARŻĄCEGO

40. Około godz. 23:00 w dniu 9 września 2019 r. uzbrojeni funkcjonariusze Straży Granicznej weszli na pokład Rainbow Warrior. W tym czasie na pokładzie jednostki znajdowało się prawie dwudziestu

aktywistów, w tym drugi skarżący i skarżący od trzeciej do szesnastej.

41. Rząd podniósł, że kapitan statku nie zareagował na polecenie wydane przez dowódcę jednostki Straży Granicznej, aby wpuścić funkcjonariuszy Straży Granicznej na pokład.

42. Wysłane zostały posiłki z Wydziału Zabezpieczenia Działań Morskiego Oddziału Straży Granicznej. Zgodnie z oświadczeniem Rządu, gdy funkcjonariusze weszli na pokład statku, załoga ukryła się, a wszystkie drzwi zostały zamknięte na zamek. Funkcjonariusze wybili szybę na mostku. Zgodnie z protokołem przesłuchania, które odbyło się 6 listopada 2019 r. przed Sądem Rejonowym Gdańsk-Południe, funkcjonariusz M.C. oszacował, że w operację na pokładzie statku zaangażowanych było od czternastu do szesnastu uzbrojonych funkcjonariuszy.

43. Nagrania wideo (zarejestrowane przez kamery na mostku i na pokładzie) przedłożone przez skarżących oraz różne publicznie dostępne zmontowane filmy oraz kopie transmitowanych na żywo nagrań wideo z wydarzeń objętych postępowaniem² przedstawiają następującą sekwencję wydarzeń na pokładzie Rainbow Warrior: załoga statku jest zamknięta (od wewnątrz) na mostku; członkowie załogi mają podniesione ręce – niektórzy z nich filmują przy użyciu swoich smartfonów, podczas gdy inni trzymają w górze plakaty; światła wewnątrz mostka są wyłączone, a okna są zasłonięte półprzezroczystymi roletami; członkowie załogi są spokojni i w dużej mierze milczą; około sześciu uzbrojonych funkcjonariuszy Straży Granicznej, z częściowo zasłoniętymi twarzami, porusza się po pokładzie, z podniesioną bronią (wyposażoną w latarki); funkcjonariusze walą w drzwi i okna i krzyczą „Straż Graniczna - Otwórz!”; funkcjonariusze zdają raport z sytuacji przez radio; przez około pięć minut funkcjonariusze nie komunikują się z załogą; dwóch strażników chodzi po statku, sprawdzając, szukając otwartych drzwi prowadzących na mostek – pozostali kierują swoje pistolety maszynowe i broń krótką do wnętrza mostka przez (zamknięte) okna; funkcjonariusze mają trudności z policzeniem, ile osób znajduje się na mostku; funkcjonariusze otrzymują rozkaz siłowego wejścia; próbują otworzyć drzwi na mostek; stukają w okna i wielokrotnie wykrzykują komendy w języku polskim i angielskim, takie jak „Wpuść nas” i „Otwórz drzwi, bo je wyłamiemy”; jedna ze skarżących rozpoczyna transmisję na żywo z Rainbow Warrior, do której dodaje swój komentarz; funkcjonariusze zauważają brak jakiegokolwiek reakcji ze strony załogi; dwóch funkcjonariuszy wybija okno kabiny młotami; na mostku zostają włączone światła; kapitan otwiera zamek drzwi i kilku funkcjonariuszy wchodzi na mostek; wielokrotnie wykrzykują po angielsku polecenie „Na ziemię”; aktywiści stosują się do polecenia; jeden z funkcjonariuszy krzyczy po angielsku „Pokaż ręce” i „Zostaniesz skuty kajdankami”;

² <https://www.youtube.com/watch?v=vx46RP6syBo> - ostatni dostęp w dniu 1 marca 2024 r.; <https://tv.trojmiasto.pl/Sluzby-weszly-na-Rainbow-Warrior-przy-terminalu-weglowym-Gdansk-10-09-2019-video-35907.html> - ostatni dostęp w dniu 1 marca 2024 r.

następnie słyhać, jak funkcjonariusze decydują, że załoga zostanie wyprowadzona na dziób bez skucia kajdankami, ponieważ nie stawiają oporu i znajdują się na pokładzie statku na wodzie; funkcjonariusz rozkazuje jednej z aktywistek, aby wyłączyła swojego smartfona; skarżąca transmitująca na żywo dostaje następnie polecenie odłożenia smartfona; odkłada urządzenie, pozostawiając włączony tryb nagrywania; jeden z funkcjonariuszy wydaje następnie polecenie pozostałym, aby zabrali członków załogi, jednego po drugim, na dziób bez skuwania kajdankami i przeprowadzili rewizję osobistą oraz kontrolę jednostki. Transmisja na żywo zostaje wówczas zatrzymana. Na nagraniach wideo nie widać żadnych oznak podniesionego napięcia, takich jak wywieranie siły fizycznej na niektóre osoby albo powtarzające się krzyki lub wrzaski, zarówno ze strony funkcjonariuszy, jak i załogi.

44. Funkcjonariusze przejęli całkowitą kontrolę nad załogą.

45. Zgodnie z oświadczeniami skarżących, funkcjonariusze mierzyli z odbezpieczonej broni w aktywistów. Rząd nie kwestionował tego oświadczenia.

46. Aktywiści zostali początkowo zgromadzeni na dziobie jednostki. Zgodnie z oświadczeniami skarżących, nie pozwolono im komunikować się ze sobą ani poruszać się. Nie pozwolono im filmować zdarzenia. Rząd nie kwestionował tych oświadczeń.

47. Przypuszczalnie dwie godziny po wejściu na pokład jednostki funkcjonariusze zaczęli sprawdzać tożsamość aktywistów, jednego po drugim. Protokół z kontroli statku, który został sporządzony między godz. 23:40 dnia 9 września 2019 r. a godz. 6:00 dnia 10 września 2019 r., wskazywał, że na pokładzie znajdowało się dziesięciu członków załogi i ośmiu pasażerów. Do protokołu dołączono dwa wydrukowane dokumenty zatytułowane „Lista załogi IMO”. Wymieniono w nich nazwiska trzydziestu jeden osób (w tym wszystkich skarżących) wraz z ich danymi identyfikacyjnymi (w tym numerami paszportów), a także funkcję każdej osoby na statku. Na dokumentach tych znajdują się odręczne oznaczenia (haczyki i krzyżyki), wykonane pismem, które wydaje się być pismem odręcznym osoby sporządzającej protokół z kontroli.

48. Funkcjonariusze Straży Granicznej skontrolowali również jednostkę i jej dokumentację. Zgodnie z protokołem przeszukania sporządzonym przez funkcjonariuszy w dniu 10 września 2019 r. (między godz. 2:10 a godz. 3:00), jednostka została przeszukana pod kątem przedmiotów niedozwolonych, niebezpiecznych lub mogących stanowić dowód w sprawie. Podczas przeszukania nie napotkano żadnych przeszkód ani trudności, a funkcjonariusze niczego nie uszkodzili. Zgodnie z postanowieniem prokuratora z dnia 17 września 2019 r. zatwierdzającym przedmiotowe przeszukanie, doprowadziło ono do zajęcia dwóch smartfonów i jednej kamery wideo.

49. Rząd podniósł, że załoga nie zgłosiła żadnych zastrzeżeń do kontroli.

50. Skarżący podnieśli, że po zakończeniu sprawdzenia funkcjonariusze przeprowadzili aktywistów do mesy. Wyjście do toalety było możliwe tylko za zgodą funkcjonariusza i pod eskortą, a drzwi toalety musiały być otwarte. Rząd nie kwestionował tego oświadczenia.

51. Rząd podniósł, że kapitan Rainbow Warrior (drugi skarżący) został poinformowany, że opuszczając kotwiczowisko bez zgody Kapitanatu Portu i rzucając kotwicę w niedozwolonym miejscu, popełnił wykroczenie podlegające karze administracyjnej.

52. Skarżący od trzeciej do szesnastej podnieśli, że w żadnym momencie nie zostali poinformowani o swoim statusie, nie przedstawiono im żadnych pisemnych zarzutów ani nie poinformowano ich o prawach i obowiązkach podejrzanego. Zgodnie z protokołem przesłuchania, które odbyło się 6 listopada 2019 r. przed Sądem Rejonowym Gdańsk-Południe, funkcjonariusz M.Ć. stwierdził, że aktywiści nie mieli żadnego statusu, ponieważ zostali poddani jedynie rewizji i kontroli tożsamości. Skarżącym nie zezwolono na kontakt z ich prawnikami.

53. Prawnicy aktywistów, którzy próbowali skontaktować się ze Strażą Graniczną, nie mogli uzyskać żadnych informacji na temat rozwoju sytuacji. Pisemne wnioski prawników o udzielenie informacji pozostały bez potwierdzenia i bez odpowiedzi. Rząd nie kwestionował tych informacji. Jeden z takich wniosków, który dotarł do Straży Granicznej, został odrzucony bez podania uzasadnienia.

54. W dniu 10 września 2019 r. około godz. 5:30 Rainbow Warrior został odholowany z portu morskiego.

55. Funkcjonariusze Straży Granicznej opuścili statek o godz. 6:00.

56. O godz. 3:31 dnia 10 września Straż Graniczna zabrała drugiego skarżącego (przypuszczalnie) i ósmą skarżącą na brzeg. Zostali oni przewiezieni do Wydziału Operacyjno-Śledczego Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

57. Od godz. 5:30 do godz. 6:25 dnia 10 września 2019 r. ósma skarżąca była przesłuchiwana w charakterze świadka, a następnie przypuszczalnie została zwolniona.

58. Drugi skarżący został formalnie zatrzymany i postawiono mu zarzut niezastosowania się do polecenia wydanego przez osobę upoważnioną do kontroli ruchu (art. 178b Kodeksu karnego – zob. paragraf 101 poniżej) – czyli w niniejszej sprawie, osobę upoważnioną do nakazania statkowi zatrzymania się.

59. Na tym etapie postępowania drugiemu skarżącemu towarzyszył adwokat. Skarżący został poinformowany w języku angielskim o zarzucie i przysługujących mu prawach.

60. W protokole zatrzymania odnotowano datę zatrzymania drugiego skarżącego – 10 września 2019 r. o godz. 3:31. Adwokat skarżącego złożył pisemne oświadczenie, że zatrzymanie jego klienta rozpoczęło się w dniu 9 września 2019 r. o godz. 23:00. Protokół został zamknięty o godz. 6:05 dnia

10 września 2019 r. W dokumencie odnotowano, że prokurator rejonowy w Gdańsku-Oliwie został poinformowany o zatrzymaniu pierwszej skarżącej tego dnia o godz. 3:50. W dokumencie nie ma informacji o godzinie zwolnienia drugiego skarżącego.

61. W protokole zatrzymania stwierdzono, że drugi skarżący został zatrzymany na podstawie art. 244 § 1 Kodeksu postępowania karnego (zob. paragraf 87 poniżej).

62. Wydruk z systemu „WWIDA” udostępniony przez Morski Oddział Straży Granicznej wskazuje, że drugi skarżący został zatrzymany w związku z przestępstwem przewidzianym w art. 178b Kodeksu karnego (zob. paragraf 101 poniżej) w dniu 10 września 2019 r. o godz. 3³¹ i zwolniony w dniu 11 września o godz. 17:30.

63. W piśmie z dnia 11 września 2019 r. Morski Oddział Straży Granicznej poinformował Konsulat Hiszpanii w Gdańsku, że drugi skarżący, który został zatrzymany w dniu 10 września 2019 r. o godz. 3³¹, „pozostaje do dyspozycji prokuratora”.

64. Zgodnie z dokumentem sporządzonym w dniu 11 września 2019 r. przez funkcjonariusza C.M. w Wydziale Operacyjno-Śledczym Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej, pisemne zarzuty postawione drugiemu skarżącemu zostały mu przedstawione w dniu 11 września 2019 r. (nie wskazano godziny).

65. Zgodnie z protokołem przesłuchania drugi skarżący został przesłuchany w Wydziale Operacyjno-Śledczym Komendy Morskiego Oddziału Straży Granicznej w obecności adwokata i tłumacza, w godzinach od godz. 15:45 do godz. 17:10 dnia 11 września 2019 r.

66. Drugi skarżący podniósł, że pozostawał zatrzymany do dnia 11 września 2019 r. do godz. 17:10 – tj. przez około czterdzieści dwie godziny, licząc od momentu, gdy funkcjonariusze weszli na pokład Rainbow Warrior, i ponad trzydzieści siedem godzin od momentu jego formalnego zatrzymania.

67. W swoich ostatnich uwagach dotyczących skarg Rząd przyznał, że drugi skarżący został zwolniony w dniu 11 września 2019 r. po przesłuchaniu.

VI. POSTĘPOWANIE SĄDOWE W SPRAWIE DZIAŁAŃ STRAŻY GRANICZNEJ

A. Zażalenie skarżących na pozbawienie wolności i ograniczenie swobody poruszania się

68. W dniu 16 września 2019 r. adwokat złożył w imieniu wszystkich skarżących zażalenie, wyrażając sprzeciw wobec ich „zatrzymania w całości”. Zażalenie zostało oparte m.in. na art. 246 § 1 Kodeksu postępowania karnego (zob. paragraf 93 poniżej). Argumentowano,

że pozbawienie skarżących wolności i ograniczenie swobody poruszania się było bezprawne i nieuzasadnione, a jako takie stanowiło naruszenie prawa polskiego i art. 5 Konwencji.

69. W odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego adwokat argumentował m.in. że: (i) środek był zbędny wobec braku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez nich przestępstwa lub ryzyka ucieczki; (ii) skarżący zostali poinformowani o przyczynach zatrzymania, przysługujących im prawach i możliwości skorzystania z pomocy tłumacza dopiero około godz. 5:00 dnia 10 września, podczas gdy zostali pozbawieni wolności już w dniu 9 września o godz. 20:00 (pierwsza skarżąca) i o godz. 23:00 (drugi skarżący); (iii) zatrzymania skarżących odbyły się bez podstawy prawnej, ponieważ nie odnotowano faktu, że byli oni pozbawieni wolności od godz. 20:00 dnia 9 września (pierwsza skarżąca) i godz. 23:00 dnia 9 września (drugi skarżący) do około godz. 5:00 dnia 10 września 2019 r.

70. W odniesieniu do pozostałych skarżących adwokat podniósł m.in. że: (i) środek ten nie był niezbędny wobec braku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez nich przestępstwa, ryzyka ucieczki lub fałszowania dowodów; (ii) skarżący nie zostali poinformowani o przyczynach zatrzymania ani o przysługujących im prawach bezpośrednio po zatrzymaniu w dniu 9 września o godz. 20:00 (skarżący siedemnasty i osiemnasty) oraz o godz. 23:00 (skarżący od trzeciej do szesnastej); (iii) nie sporządzono protokołów z zatrzymań poszczególnych skarżących; (iv) pozbawienie skarżących wolności w kontekście ich działalności społecznej i na rzecz interesu publicznego stanowiło formę represji i ograniczenia „praw podstawowych” skarżących.

71. W odniesieniu do wszystkich skarżących adwokat argumentował, że kontakt między skarżącymi a ich adwokatami był utrudniony do godz. 5:00 dnia 10 września.

72. W zażaleniu skarżących stwierdzono również, że o godz. 5:00 dnia 10 września 2019 r. pierwsza skarżąca i drugi skarżący zostali przewiezieni do placówki Straży Granicznej, gdzie zostali formalnie zatrzymani.

73. W dniu 24 października 2019 r. prawnicy rozszerzyli powyższe zażalenie, argumentując, że wszyscy skarżący zostali poddani bezprawnemu i nieuzasadnionemu ograniczeniu swobody poruszania się z naruszeniem art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji. W dokumencie tym prawnicy stwierdzili, że pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu ograniczono swobodę poruszania się bez żadnej podstawy prawnej do około godz. 5:00 dnia 10 września 2019 r.

B. Orzeczenia sądu krajowego

1. W odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego

74. W dniu 6 listopada 2020 r. Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe orzekł w przedmiocie zatrzymania pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego (akta

sprawy sygn. X Kp 1088/19 i X Kp 1089/19) na podstawie m.in. art. 246 § 1 Kodeksu postępowania karnego (zob. paragraf 93 poniżej).

75. Sąd krajowy oddalił ich zażalenie na tej podstawie, że zatrzymanie, jak odnotowano w odpowiednich protokołach zatrzymania, było zgodne z prawem i uzasadnione, ponieważ skarżący zignorowali rozkazy Straży Granicznej i byli podejrzani o popełnienie przestępstwa z art. 178b Kodeksu karnego (zob. paragraf 101 poniżej). Co więcej, przy sporządzaniu odpowiednich protokołów zatrzymania obecny był prawnik, a skarżący zostali poinformowani o swoich prawach po angielsku, czyli w języku, którym się posługują.

76. Sąd krajowy uznał również, że przedmiotowy środek był uzasadniony, ponieważ władze musiały przesłuchać skarżących, sprawdzić ich miejsca zamieszkania i zdecydować, czy zastosować wobec nich tymczasowe aresztowanie.

77. Sąd krajowy uznał, że to, co poprzedziło poszczególne zatrzymania, stanowiło ograniczenie swobody poruszania się skarżących w celu przeprowadzenia kontroli tożsamości i kontroli jednostek pływających, natomiast nie stanowiło pozbawienia wolności. Fakt, że podczas wyżej wymienionych czynności skarżący nie mogli swobodnie oddalić się bez zezwolenia funkcjonariuszy stanowił nieodłączną cechę prowadzonych działań.

78. Sąd krajowy nie zbadał argumentów skarżących dotyczących ograniczenia ich swobody poruszania się z naruszeniem art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji.

79. W dniu 13 listopada 2019 r. postanowienie to zostało doręczone prawnikowi skarżących.

2. W odniesieniu do skarżących od trzeciej do osiemnastego

80. W dniu 6 listopada 2019 r. Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe wydał postanowienie o pozostawieniu bez rozpoznania zażalenia w odniesieniu do pozostałych szesnastu skarżących – tj. skarżących od trzeciej do szesnastej (którzy znajdowali się na pokładzie Rainbow Warrior) oraz skarżących siedemnastego i osiemnastego (którzy znajdowali się na łodzi hybrydowej nr 4) – ze względu na jego niedopuszczalność prawną (zob. paragraf 97 poniżej).

81. Sąd uznał, że skarżący, o których mowa, nie zostali pozbawieni wolności, a jedynie zmuszeni do udziału w kontroli tożsamości i kontroli jednostki pływającej. Sąd oparł się na ogólnej zasadzie wynikającej z orzecznictwa krajowego, zgodnie z którą brak swobody oddalenia się w trakcie realizacji procedury nie stanowi automatycznie pozbawienia wolności. Kluczowym elementem podlegającym ocenie było to, czy osoby, o których mowa, były w stanie odejść po zakończeniu procedury. W okolicznościach sprawy, nawet jeżeli skarżący nie mieli swobody poruszania się lub odejścia w czasie, gdy funkcjonariusze przeprowadzali

kontrolę, to już po zakończeniu tej procedury skarżący mogli swobodnie odejść.

82. Sąd krajowy zauważył również, że w świetle powyższego funkcjonariusze nie mieli obowiązku sporządzenia protokołu zatrzymania ani poinformowania skarżących o przysługujących im prawach.

83. Na koniec sąd zauważył, że poddanie skarżących kontroli przez Straż Graniczną było uzasadnione, ponieważ Rainbow Warrior i łódź hybrydowa nr 4 zignorowały sygnały wydawane przez Straż Graniczną i w ocenie funkcjonariuszy stanowiły poważne zagrożenie dla ruchu morskiego – w szczególności poprzez bardzo bliskie podejście do dużej jednostki towarowej. Sąd uznał za nieistotne argumenty dotyczące pokojowego charakteru protestu.

84. W dniu 5 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe utrzymał w mocy to postanowienie po kolejnym odwołaniu złożonym przez skarżących.

VII. POSTĘPOWANIE SĄDOWE W ODNIESIENIU DO DZIAŁAŃ SKARŻĄCYCH

A. Postępowanie karne przeciwko pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu

85. Postępowanie karne (oparte na akcie oskarżenia z dnia 10 grudnia 2019 r.) przeciwko pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu w związku z niepodporządkowaniem się zgodnym z prawem poleceniom wydany przez funkcjonariusza uprawnionego do egzekwowania prawa zostało umorzone. W dniu 4 marca 2021 r. Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe oraz (po apelacji wniesionej przez prokuratora) w dniu 28 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku orzekły, że postępowanie pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego nie wypełniło znamion czynu zabronionego (zgodnie z art. 178b Kodeksu karnego), ponieważ zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przepis ten ma zastosowanie wyłącznie do ruchu drogowego, a nie morskiego.

86. Nadzwyczajna skarga kasacyjna wniesiona przez Prokuratora Generalnego oczekuje na rozpoznanie przez Sąd Najwyższy (sygn. V KK 182/22).

B. Postępowanie administracyjne przeciwko drugiemu skarżącemu

87. Wydaje się, że w dniu 13 września 2019 r. dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni nałożył na drugiego skarżącego, jako kapitana statku Rainbow Warrior, grzywnę w wysokości 91 700 złotych polskich (PLN - około 21 300 euro (EUR)) za szereg wykroczeń morskich. Wykroczenia te obejmowały następujące czyny: podniesienie kotwicy oraz, bez poinformowania

lub uzyskania zgody Kapitanatu Portu – oraz pomimo poleceń wydanych przez oficera dyżurnego Kapitanatu Portu – rzucenie kotwicy w miejscu do tego nieprzeznaczonym; udział w działaniach wykraczających poza zwykłe korzystanie z portu morskiego; oraz blokowanie wysiłków funkcjonariuszy Kapitanatu Portu i Straży Granicznej zmierzających do wejścia na pokład Rainbow Warrior. W dniu 31 stycznia 2020 r. właściwy minister uchylił tę decyzję i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ niższej instancji. W dniu 5 października 2021 r. dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni ponownie nałożył na skarżącego grzywnę w tej samej wysokości. W dniu 29 kwietnia 2021 r. decyzja ta została podtrzymana przez właściwego ministra.

88. Wydaje się, że obecnie toczy się postępowanie odwoławcze przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Warszawie.

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE I PRAKTYKA

I. KONTROLA TOŻSAMOŚCI, ZATRZYMANIE I ARESZTOWANIE

A. Przepisy materialne

89. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej upoważnia Straż Graniczną do podejmowania czynności operacyjno-rozpoznawczych i porządkowych (art. 9 ust. 1) oraz do przeprowadzania kontroli tożsamości (art. 11 ust. 1 pkt 4). Może również dokonywać zatrzymań, co dodatkowo reguluje Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. (art. 11 ust. 1 pkt 5 ustawy o Straży Granicznej i art. 312 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

90. Art. 244 § 1 Kodeksu postępowania karnego zezwala Straży Granicznej na dokonanie zatrzymania, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez daną osobę, a zachodzi obawa ucieczki, ukrycia się tej osoby, zatarcia śladów przestępstwa lub nie można ustalić jej tożsamości.

91. Osoba zatrzymana powinna zostać niezwłocznie poinformowana o przyczynach zatrzymania oraz o przysługujących jej prawach, w tym o prawie do adwokata, a w razie potrzeby – do tłumacza (art. 244 § 2 Kodeksu postępowania karnego).

92. Osoba zatrzymana jest niezwłocznie zwalniana w przypadku ustania przyczyn jej zatrzymania. W każdym przypadku osoba taka jest zwalniana w ciągu czterdziestu ośmiu godzin od jej zatrzymania, chyba że zostanie przekazana do dyspozycji sądu w związku z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania (art. 248 Kodeksu postępowania karnego).

B. Środki odwoławcze w odniesieniu do zatrzymania, pozbawienia wolności, kontroli tożsamości i przeszukań przeprowadzanych przez Straż Graniczną

93. Zgodnie z art. 246 § 1 Kodeksu postępowania karnego, osoba zatrzymana może wnieść zażalenie do sądu, domagając się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości przedmiotowego zatrzymania.

94. Zgodnie z art. 552 § 4 Kodeksu postępowania karnego osobie niesłusznie zatrzymanej przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. Roszczenie takie nie musi być poprzedzone zażaleniem na to tymczasowe aresztowanie (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 5/06, OSNKW 2006/6, poz. 55; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 września 2010 r., II AKa 162/10, LEX nr 686852; Komentarz do art. 552 Kodeksu postępowania karnego, D. Świecki i in, Tom II, pkt 16, LEX/el., 2023; a także J. Matras, Komentarz do art. 552 Kodeksu postępowania karnego, K. Dudek (red.), Warszawa 2020). W przypadku wniesienia i rozpoznania takiego zażalenia, sąd rozpoznający roszczenie odszkodowawcze nie jest związany wynikiem kontroli instancyjnej (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 maja 2023 r., II AKa 349/21, LEX nr 3568664 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 marca 2023 r., II AKa 51/22, LEX nr 3519528). Każde takie roszczenie przedawnia się z upływem roku od dnia zwolnienia (art. 555 Kodeksu postępowania karnego).

95. Powyższe środki odwoławcze i odszkodowawcze przysługują niezależnie od tego, czy w stosunku do skarżącego został sporządzony protokół zatrzymania lub postanowienie o zastosowaniu aresztowania (zob. postanowienia wydane na skutek zażalenia wniesionego w trybie art. 246 § 1 Kodeksu postępowania karnego przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia: 16 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3058/17); 15 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3052/17 i II Kp 3065/17); 13 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3069/17 i II Kp 3056/17); 6 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3057/17); 11 stycznia 2018 r. (sygn. II Kp 3053/17); oraz 15 stycznia 2018 r. (sygn. II Kp 3050/17). W świetle orzecznictwa sądów krajowych kontrola tożsamości przeprowadzana przez policję jest uznawana za pozbawienie wolności, gdy: kontrola tożsamości nie jest przeprowadzana na miejscu; dana osoba zostaje pozbawiona możliwości działania według własnego uznania; dana osoba ma przez pewien czas ograniczoną swobodę poruszania się lub nie ma swobody opuszczenia miejsca, w którym została przymusowo umieszczona; lub dana osoba pozostaje pod nadzorem funkcjonariuszy, którzy kontrolują jej możliwość opuszczenia miejsca, do którego została doprowadzona (zob. postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia z dnia: 16 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3058/17) 15 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3052/17 i II Kp 3065/17); 13 lutego 2018 r.

(sygn. II Kp 3069/17, II Kp 3056/17 i II Kp 3067/17); 6 lutego 2018 r. (sygn. II Kp 3057/17 i II Kp 3070/17); oraz 11 stycznia 2018 r. (sygn. II Kp 3053/17)).

96. Zgodnie z art. 15 ust. 7 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o policji, na kontrole tożsamości i przeszukania przeprowadzane przez funkcjonariuszy policji przysługuje zażalenie do prokuratora. Przepis ten został uchwalony w 2018 r. w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2017 r. (sygn. K 17/14), który orzekł, że art. 15 ustawy o Policji był niezgodny z Konstytucją RP – tj. z art. 45 (prawo dostępu do sądu) i art. 77 (prawo do odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej) Konstytucji – w zakresie, w jakim pierwotnie nie przewidywał przedmiotowego środka ochrony prawnej. Ustawa o Straży Granicznej nie zawiera żadnego podobnego przepisu. W związku z tym kontrole tożsamości i przeszukania przeprowadzane przez funkcjonariuszy Straży Granicznej nie mogą być weryfikowane przez żaden organ wyższego szczebla.

97. Sąd odwoławczy pozostawia bez rozpoznania przyjęty do rozpoznania środek odwoławczy, jeżeli jest on niedopuszczalny z mocy ustawy (art. 430 § 1 i art. 429 § 1 Kodeksu postępowania karnego). Od takiego postanowienia przysługuje środek odwoławczy do innego składu sądu odwoławczego (art. 430 § 2 Kodeksu postępowania karnego).

II. POSTĘPOWANIE STRAŻY GRANICZNEJ

98. Zgodnie z art. 14 § 1 ustawy o Straży Granicznej, w przypadku gdy statek zakotwicza w miejscu do tego nieprzeznaczonym lub stwarza zagrożenie dla ruchu morskiego, dowódcy jednostek pływających Straży Granicznej na morskich wodach wewnętrznych i polskim morzu terytorialnym mają prawo m.in. do (i) wezwania statku do zatrzymania się do kontroli oraz zastosowania się do wskazanego kursu przeływu; (ii) zatrzymania statku, sprawdzenia dokumentów dotyczących statku i jego ładunku, wylegitymowania załogi i pasażerów statku, zbadania ładunku statku i przeszukania pomieszczeń statku oraz zatrzymania osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa znajdującej się na statku; oraz (iii) zmuszenia statku do zawinięcia do portu morskiego wskazanego przez Straż Graniczną.

III. PRZESTĘPSTWA I WYKROCZENIA ZWIĄZANE Z PRAWEM MORSKIM

99. Zgodnie z art. 174 Kodeksu karnego z dnia 6 czerwca 1997 r., kto sprowadza bezpośrednie niebezpieczeństwo katastrofy w ruchu lądowym lub wodnym, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

100. Artykuł 160 Kodeksu karnego stanowi, że kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

101. Artykuł 178b Kodeksu karnego ma następujące brzmienie:

„Kto, pomimo wydania przez osobę uprawnioną do kontroli ruchu drogowego, poruszającą się pojazdem lub znajdującą się na statku wodnym albo powietrznym ..., polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego nie zatrzymuje niezwłocznie pojazdu i kontynuuje jazdę, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

102. Odpowiednie fragmenty art. 48 i 56 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej brzmią następująco:

„Artykuł 48

W zakresie nieuregulowanym w [innych] przepisach, jeżeli jest to niezbędne do ochrony życia, zdrowia lub mienia, [zachowania] obronności i bezpieczeństwa państwa, (...) [ochrony] środowiska morskiego na morzu, w porcie morskim, przystani oraz w pasie technicznym, a także ochrony żeglugi i portów morskich - dyrektor urzędu morskiego [o którym mowa] może ustanawiać (...) zakazy lub nakazy określonego zachowania (...)”

„Artykuł 56

Kto:

(1) zatrzymuje lub zakotwicza statek poza miejscem do tego przeznaczonym;

(2) prowadzi statek poza torami wodnymi lub nie utrzymuje kursu wskazanego przez właściwy organ;

(...)

(9) wykracza przeciwko przepisom wydanym na podstawie art. (...) 48;

(...)

- podlega karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej dwudziestokrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego”.

103. Status podejrzanego w prawie karnym reguluje art. 71 Kodeksu postępowania karnego. W szczególności podejrzanym jest osoba, co do której

wydano pisemne postanowienie o przedstawieniu zarzutów, albo osoba, której bez wydania pisemnego postanowienia o przedstawieniu zarzutów została poinformowana o zarzutach w związku z przesłuchaniem w charakterze podejrzanego.

IV. WOLNOŚĆ WYRAŻANIA OPINII I WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ

104. Artykuł 14 Konstytucji stanowi, co następuje:

„Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu”.

105. Art. 54 ust. 1 Konstytucji gwarantuje wolność wyrażania opinii i stanowi, w odpowiedniej części:

„Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”.

106. Artykuł 57 Konstytucji stanowi, co następuje:

„Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestnictwa w nich. Ograniczenia tej wolności może określać ustawa”.

107. Art. 31 ust. 3 Konstytucji, który ustanawia ogólny zakaz nieproporcjonalnych ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności (zasada proporcjonalności), stanowi:

„Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

V. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DELIKTOWA PAŃSTWA

108. Art. 23 Kodeksu cywilnego, który wszedł w życie w 1964 r., zawiera niewyczerpującą listę tzw. dóbr osobistych. Przepis ten stanowi:

„Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa lub artystyczna, wynalazki i racjonalizatorstwo, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”.

109. Art. 24 ust. 1 Kodeksu cywilnego stanowi:

„Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia, może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków (...) Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny”.

110. Zgodnie z art. 448 Kodeksu cywilnego, osoba, której dobra osobiste

zostały naruszone może żądać zadośćuczynienia. Odpowiednia część tego przepisu brzmi następująco:

„... sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Alternatywnie, osoba zainteresowana, niezależnie od tego, czy ubiega się o jakiegokolwiek inne zadośćuczynienie, które może być konieczne w celu usunięcia skutków naruszenia, może zwrócić się do sądu o zasądzenie odpowiedniej kwoty na określony cel społeczny (...)”³.

111. Ponadto, art. 77 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r. (która weszła w życie w dniu 17 października 1997 r.) oraz art. 417 Kodeksu cywilnego przewidują, że państwo może zostać pociągnięte do odpowiedzialności deliktowej. Ten ostatni przepis brzmi następująco:

„Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub odpowiednio jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę”.

PRAWO

I. POŁĄCZENIE SKARG

112. Biorąc pod uwagę podobny przedmiot skarg, Trybunał uznaje za właściwe ich łączne rozpatrzenie w jednym wyroku (Reguła 42 § 1 Regulaminu Trybunału).

II. ARTYKUŁ 1 KONWENCJI

113. Strony nie podniosły zarzutu, że w czasie, gdy miały miejsce zdarzenia zarzucane przez skarżących, znajdowali się oni w obrębie jurysdykcji terytorialnej Polski – państwa nadbrzeżnego i portowego – w rozumieniu art. 1 Konwencji. Trybunał nie ma w tym względzie żadnych wątpliwości.

III. ZASTRZEŻENIA WSTĘPNE DOTYCZĄCE SKARG JAKO CAŁOŚCI

A. Oświadczenia stron

³ Prawidłowe brzmienie art. 448 ust. 1 Kodeksu cywilnego jest następujące: „W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się” (przyp. tłum.).

1. Rząd

114. W swoich dwóch zestawach uwag dotyczących dopuszczalności i przedmiotu skarg, złożonych w dniach 14 stycznia i 29 kwietnia 2022 r., Rząd argumentował, że skargi są niedopuszczalne z powodu nadużycia prawa do skargi, ponieważ skarżący nie ujawnili, że sprowokowanie interwencji Straży Granicznej stanowiło zaplanowany element ich protestu, który według kalkulacji Greenpeace przyniósłby większy rozgłos prowadzonej akcji. Rząd argumentował ponadto, że odwołanie się skarżących do Trybunału ma podobny cel.

115. Rząd argumentował również, że skargi są niedopuszczalne, ponieważ skarżący nie ponieśli znaczącej szkody. Ograniczenie swobody poruszania się skarżących – lub (w odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego) pozbawienie ich wolności – nie trwało długo. Skarżący zrealizowali swoje cele, ponieważ zwrócili uwagę opinii publicznej na swoją kampanię. Przedmiot skarg nie podnosi istotnej kwestii zasadniczej, ponieważ kwestia pozbawienia wolności podlega ugruntowanemu orzecznictwu Trybunału. Kwestia poszanowania praw człowieka skarżących nie wymaga zatem badania w odniesieniu do tej sprawy.

116. Wreszcie Rząd argumentował, że skargi złożone przez pierwszą skarżącą i drugiego skarżącego są przedwczesne, ponieważ toczy się przeciwko nim postępowanie karne po wniesieniu nadzwyczajnej skargi kasacyjnej (zob. paragraf 86 powyżej). Rząd sformułował ten zarzut po raz pierwszy w swoich uwagach z dnia 21 kwietnia 2023 r., o które zwrócił się Trybunał, wskazując na konieczność konkretnego odniesienia się przez Rząd do kwestii zatrzymania pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego poczynwszy od godzin porannych dnia 10 września.

2. Skarżący

117. Skarżący argumentowali, że zastrzeżenia Rządu są bezpodstawne.

118. W odniesieniu do pierwszego zastrzeżenia skarżący podnieśli, że jedynym celem ich działań było podniesienie świadomości na temat importu węgla do Polski i potrzeby zaprzestania korzystania z paliw kopalnych w celu złagodzenia skutków zmian klimatycznych. Skarżący wyjaśnili, że decyzja o zaproszeniu dziennikarzy do relacjonowania protestu była podyktowana trzema względami. Po pierwsze, gwarantowało to bezpośrednią i szeroką relację z kampanii Greenpeace. Po drugie, pośrednio zapewniło to bezpieczeństwo aktywistom; w tym względzie, zdaniem skarżących, podczas gdy nadmierne stosowanie środków przymusu do przerywania pokojowych protestów stanowi w Polsce problem systemowy, to było mniej prawdopodobne, że władze uciekną się do takich środków w odniesieniu do protestu Rainbow Warrior, gdyby wydarzenie to miało być filmowane i transmitowane na żywo. Po trzecie, relacje w mediach udowodniłyby pokojowy charakter protestu i pokazałyby,

że skarżący nie mieli nic do ukrycia przed opinią publiczną. Skarżący podnieśli również, że złożyli skargi do Trybunału w celu dochodzenia swoich indywidualnych praw wynikających z Konwencji oraz w celu sformułowania przez Trybunał, w swoim orzeczeniu, ogólnych standardów, które powinny być przestrzegane w odniesieniu do ochrony działaczy na rzecz ochrony środowiska. Wynika z tego, że skarżący nie nadużyli prawa do skargi indywidualnej.

119. W odniesieniu do drugiego zastrzeżenia skarżący podkreślili, że ich sprawa dotyczy nie tylko prawa do wolności osobistej, ale także wolności wyrażania opinii i wolności zgromadzeń. Skarżący podnieśli, że działania władz dotyczyły zarówno tych dwojga skarżących, którzy zostali formalnie uznani za pozbawionych wolności, jak i grupy skarżących, którzy nie uzyskali takiego formalnego uznania. Zatrzymanie dwojga pierwszych skarżących trwało bardzo długo, natomiast w drugiej grupie było dwóch dziennikarzy. Działania władz miały zatem szerszy wpływ (i) na media, poprzez utrudnienie im rozpowszechniania informacji leżących w interesie publicznym i wywołanie efektu mroźnego, oraz (ii) na społeczeństwo jako całość, ponieważ uniemożliwiono mu otrzymywanie takich informacji. Skarżący podkreślili, że środki zastosowane przez Straż Graniczną były nadmierne, ponieważ użyto nieproporcjonalnie dużej liczby funkcjonariuszy, którzy byli wyraźnie uzbrojeni – tworząc w ten sposób atmosferę strachu i zwiększonego napięcia. Co więcej, środki te zostały zastosowane wobec aktywistów przez nieracjonalnie długi czas – w ten sposób skutecznie pozbawiając ich możliwości kontynuowania pokojowego protestu. Ogólnie rzecz biorąc, skarżący argumentowali, że okoliczności towarzyszące przedmiotowym sprawom spełniały pierwszy i drugi wymóg testu ze sprawy *Giusti* w odniesieniu do oceny stopnia uszczerbku doznanego przez skarżących (zob. *Giusti przeciwko Włochom*, nr skargi 13175/03, §§ 22-36, 18 października 2011 r.). Wreszcie skarżący argumentowali, że przedmiotowe sprawy ujawniły problem systemowy w Polsce. Orzeczenie Trybunału miałoby zatem nie tylko indywidualny, ale także szeroki, ogólny wpływ na pokojowe protesty w Polsce.

120. W odniesieniu do trzeciego zastrzeżenia skarżący kwestionowali argument Rządu, że skarga jest przedwczesna, podkreślając, że przedmiot niniejszej skargi jest całkowicie odmienny od przedmiotu toczącego się postępowania kasacyjnego.

B. Ocena Trybunału

1. Nadużycie prawa do skargi

121. Artykuł 35 ust. 3 lit. a Konwencji pozwala Trybunałowi uznać za niedopuszczalną każdą skargę indywidualną, którą uzna za „nadużycie prawa do skargi”. Zastosowanie tego przepisu stanowi „wyjątkowy środek proceduralny”, a pojęcie „nadużycia” odnosi się do jego zwykłego znaczenia

– a mianowicie szkodliwego korzystania z prawa przez jego posiadacza w sposób niezgodny z celem, dla którego takie prawo zostało przyznane (zob. *Mirolubovs i Inni przeciwko Łotwie*, nr skargi 798/05, § 62, 15 września 2009 r., oraz *Zambrano przeciwko Francji* (dec.), nr skargi 41994/21, § 33, 21 września 2021 r.). Bezpośrednia odpowiedzialność danej osoby musi zostać zawsze ustalona z wystarczającą pewnością, a samo podejrzenie nie jest wystarczające do uznania skargi za nadużycie w rozumieniu art. 35 ust. 3 Konwencji (zob. *Gross przeciwko Szwajcarii* [WI], nr skargi 67810/10, § 28, ETPC 2014 i sprawy tam cytowane; *Mirolubovs*, op. cit., §§ 63-66; oraz *Zambrano*, op. cit., § 33).

122. Co do zasady, każde postępowanie ze strony skarżącego, które jest w oczywisty sposób sprzeczne z celem prawa do skargi indywidualnej przewidzianego w Konwencji i które utrudnia prawidłowe funkcjonowanie Trybunału lub prawidłowy przebieg postępowania przed nim, może zostać uznane za nadużycie prawa do skargi (zob. *Chim i Przywieczerski przeciwko Polsce*, nr skargi 36661/07, § 189, 12 kwietnia 2018 r., oraz *Mirolubovs*, op. cit., § 65).

123. Przechodząc do rozpatrywanych skarg, Trybunał zauważa, że dotyczą one art. 10 i 11 Konwencji oraz art. 5 Konwencji (por. *Zambrano*, op. cit., § 35). Ocena celu, kontekstu i przebiegu protestu skarżących na morzu leży u podstaw badania przez Trybunał przedmiotu sprawy. Ponadto nie ma dowodów, które mogłyby skłonić Trybunał do uznania, że odwołanie się skarżących do Trybunału miało na celu, jak argumentował Rząd, nadanie rozgłosu prowadzonej przez skarżących kampanii. W każdym razie Trybunał uznał już, że skarga motywowana rozgłosem lub propagandą nie stanowi sama w sobie nadużycia prawa do skargi (zob. *McFeeley i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr skargi 8317/78, decyzja Komisji z dnia 15 maja 1980 r., DR 20, str. 70 i 71, oraz *Mirolubovs i Inni*, op. cit., § 65). Co ważniejsze, nic nie wskazuje na to, że skarżący przejawiają nieodpowiedzialne i niepoważne podejście do postępowania toczącego się przed Trybunałem (por. *Mirolubovs i Inni*, op. cit., § 66), lub że celowo dążyli do podważenia mechanizmu Konwencji i funkcjonowania Trybunału (por. *Zambrano*, op. cit., § 38).

124. W świetle powyższego zastrzeżenie na podstawie art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji musi zostać oddalone.

2. Znaczący uszczerbek

125. Trybunał powtarza, że przy ocenie wagi naruszenia należy wziąć pod uwagę zarówno subiektywne odczucia skarżącego, jak i to, co obiektywnie wchodzi w grę w konkretnej sprawie (zob. *Gagliano Giorgi przeciwko Włochom*, nr skargi 23563/07, § 55, ETPC 2012 (fragmenty)). Trybunał bierze pod uwagę fakt, że niniejsza sprawa dotyczy kwestii zasadniczych dla skarżących – w szczególności ich prawa na mocy art. 5 ust. 1 Konwencji do niepozbawienia wolności oraz na mocy art. 10 Konwencji do wolności

wyrażania opinii. Biorąc pod uwagę okoliczności, skarżący ponieśli uszczerbek, którego nie można uznać za nieznaczający dla celów art. 35 ust. 3 lit. b Konwencji. Te same względy stanowią podstawę do stwierdzenia, że poszanowanie praw człowieka (zgodnie z definicją zawartą w Konwencji) w każdym przypadku wymaga zbadania przedmiotu skargi (zob. *mutatis mutandis*, *Dmitrijevs przeciwko Łotwie*, nr skargi 49037/09, § 36, 16 grudnia 2014 r.; *Camans i Timofejeva przeciwko Łotwie*, nr skargi 42906/12, §§ 78-82, 28 kwietnia 2016 r.; *Handzhiyski przeciwko Bułgarii*, nr skargi 10783/14, §§ 36-38, 6 kwietnia 2021 r.; zob. też *Sylka przeciwko Polsce* (dec.), nr skargi 19219/07, § 34, 26 czerwca 2014 r.).

126. W związku z tym Trybunał oddala zastrzeżenie Rządu.

3. Przedwczesny charakter skargi

127. Trybunał przypomina, że zgodnie z Regułą 55 Regulaminu Trybunału, każde zastrzeżenie dotyczące niedopuszczalności musi, o ile pozwala na to jego charakter i okoliczności, zostać podniesione przez pozwaną Układającą się Stronę w jej pisemnych lub ustnych uwagach dotyczących dopuszczalności danej skargi. W przypadku wniesienia zastrzeżenia po terminie dla celów Reguły 55 powstaje *estoppel*, a zastrzeżenie musi zostać odpowiednio oddalone, chyba że Rząd nie był w stanie dotrzymać terminu określonego w Regule 55 (zob. *Fedotova i Inni przeciwko Rosji* [WI], nr skarg 40792/10 i 2 inne, § 87, 17 stycznia 2023 r. i sprawy tam cytowane).

128. W przedmiotowych sprawach Trybunał nie widzi jednak potrzeby badania, czy Rząd jest pozbawiony możliwości podniesienia wyżej wymienionego zastrzeżenia ze względu na *estoppel* (zob. paragraf 116 powyżej), ponieważ toczące się postępowanie karne przeciwko pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu nie stanowi odpowiedniego środka odwoławczego, za pomocą którego można odnieść się do którejkolwiek z ich skarg dotyczących zarzucanego naruszenia ich praw do wolności osobistej, swobody poruszania się, wolności wyrażania opinii lub wolności zgromadzeń.

129. Trybunał oddala zatem zastrzeżenie Rządu dotyczące przedwczesnego charakteru skarg złożonych przez pierwszą skarżącą i drugiego skarżącego.

IV. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 UST. 1 I 2 KONWENCJI

130. Skarżący od trzeciej do szesnastej zarzucili, że zgromadzenie ich na dziobie Rainbow Warrior i uniemożliwienie im swobodnego poruszania się po pokładzie tego statku stanowiło *de facto* pozbawienie wolności. Środek ten był niezgodny z prawem, arbitralny i nieuzasadniony. Ten sam zarzut został podniesiony przez siedemnastego i osiemnastego skarżącego, którzy znajdowali się na pokładzie łodzi hybrydowej nr 4.

131. Pierwsza skarżąca i drugi skarżący zarzucili, że wbrew temu, co zostało formalnie odnotowane jako godzina ich zatrzymania, okres, przez który byli pozbawieni wolności, trwał od momentu, w którym Straż Graniczna weszła na pokład ich jednostek (tj. łodzi hybrydowej nr 4 w odniesieniu do pierwszej skarżącej i Rainbow Warrior w odniesieniu do drugiego skarżącego) i przejęła nad nimi kontrolę. Pierwsza skarżąca twierdziła zatem, że okres, w którym była pozbawiona wolności (od godz. 20:00 dnia 9 września do godz. 03:55 dnia 10 września) był niezgodny z prawem; ponadto argumentowała, że cały okres, w którym była pozbawiona wolności (tj. od godz. 20:00 dnia 9 września do godz. 17:00 dnia 11 września) był arbitralny i nieuzasadniony. Podobnie drugi skarżący argumentował, że początkowy okres, w którym był pozbawiony wolności (od godz. 23:00 dnia 9 września do godz. 6:05 dnia 10 września) był niezgodny z prawem oraz że cały okres, w którym był pozbawiony wolności (tj. od godz. 20:00 dnia 9 września do godz. 17:10 dnia 11 września) był arbitralny i nieuzasadniony.

132. Wszyscy skarżący powołali się na art. 5 ust. 1 i 2 Konwencji, który w odpowiednim zakresie brzmi następująco:

„1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

(...)

(b) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania (...) w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku;

(c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;

(...)

2. Każdy, kto został zatrzymany, powinien zostać niezwłocznie i w zrozumiałym dla niego języku poinformowany o przyczynach zatrzymania i o stawianych mu zarzutach.

A. Dopuszczalność

1. Zastosowanie art. 5

133. Trybunał zauważa, że strony są w sporze co do tego, czy sytuacja (i) skarżących od trzeciej do szesnastej, (ii) skarżących siedemnastego i osiemnastego oraz (iii) pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego – w odniesieniu do wydarzeń mających miejsce od godzin wieczornych dnia 9 września do wczesnego godzin porannych dnia 10 września 2019 r. – podlega badaniu na podstawie art. 5 Konwencji. Trybunał musi zatem najpierw ustalić, czy ta część skarg jest zgodna *ratione materiae* z tym

przepisem.

(a) Oświadczenia stron i interwenienta ubocznego

(i) Rząd

134. Rząd argumentował, że art. 5 Konwencji nie ma zastosowania do sytuacji skarżących, którzy znajdowali się na pokładzie Rainbow Warrior (tj. skarżących od trzeciej do szesnastej). Zdaniem Rządu skarżący ci zostali jedynie poddani kontroli tożsamości i kontroli jednostki pływającej. Procedury te były zgodne z prawem, ponieważ zostały przeprowadzone przez personel upoważnionego organu krajowego, zgodnie z obowiązującym prawem. Były one również uzasadnione faktem, iż jednostka pływająca wykonywała niedozwolone i niebezpieczne manewry, naruszając szereg przepisów morskich.

135. Według Rządu kontrola Rainbow Warrior trwała minimalny czas, jaki był konieczny biorąc pod uwagę szeroki zakres działań podjętych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, którzy przeszukiwali jednostkę. W tym względzie Rząd twierdził, że załoga opierała się poleceniom funkcjonariuszy, dopóki nie został użyty przymus bezpośredni – to znaczy do czasu wybicia okna w pomieszczeniu przylegającym do sterówki jednostki, gdy dwóch funkcjonariuszy Wydziału Zabezpieczenia Działań Morskiego Oddziału Straży Granicznej uzyskało w ten sposób wejście. Dopiero wtedy załoga odblokowała drzwi na mostek i zaczęła współpracować z funkcjonariuszami. Następnie funkcjonariusze przeszukali jednostkę i sprawdzili jej dokumenty oraz dokumenty tożsamości osób znajdujących się na pokładzie.

136. Rząd argumentował również, że zgodnie z testem, na którym oparł się sąd krajowy, skarżący od trzeciej do szesnastej nie zostali pozbawieni wolności, ponieważ niezwłocznie po zakończeniu wyżej wymienionych procedur mogli swobodnie odejść.

137. Rząd nie przedstawił żadnych uwag w odniesieniu do siedemnastego i osiemnastego skarżących, którzy znajdowali się w łodzi hybrydowej nr 4.

138. W odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego Rząd zasadniczo argumentował, że okres, w którym byli oni pozbawieni wolności, rozpoczął się w momencie ich formalnego zatrzymania w dniu 10 września. Wcześniej oboje skarżący zostali jedynie poddani ograniczeniu swobodnego poruszania się w celu przeprowadzenia wyżej wspomnianych kontroli tożsamości, kontroli jednostek, na których się znajdowali, oraz zebrania elementów niezbędnych do podjęcia decyzji, czy istniało uzasadnione podejrzenie, że popełnili przestępstwa.

(ii) Skarżący

139. Skarżący argumentowali, że art. 5 Konwencji ma zastosowanie do sytuacji wszystkich skarżących w trakcie wydarzeń z dnia 9 i 10 września,

a w odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego – także wydarzeń z dnia 11 września 2019 r.

140. Skarżący od trzeciej do szesnastej (którzy znajdowali się na pokładzie Rainbow Warrior), skarżący siedemnasty i osiemnasty (dwaj dziennikarze, którzy weszli na pokład łodzi hybrydowej nr 4) oraz pierwsza skarżąca i drugi skarżący (odpowiednio sterniczka łodzi hybrydowej nr 4 i kapitan Rainbow Warrior) zostali pozbawieni wolności w rozumieniu tego przepisu i zgodnie z kryteriami określonymi w sprawie *Engel i Inni przeciwko Holandii* (8 czerwca 1976 r., §§ 58-59, Seria A nr 22) oraz w późniejszym orzecznictwie.

141. Jeżeli chodzi o sposób postępowania, skarżący podnieśli, że funkcjonariusze Straży Granicznej weszli na pokład dwóch przedmiotowych jednostek i przejęli nad nimi całkowitą kontrolę. Skarżący nie mogli robić niczego bez zgody funkcjonariuszy – na przykład pójść do toalety, rozmawiać ze sobą czy poprawić ubrania. Pierwsza skarżąca oraz siedemnasty i osiemnasty skarżący zostali zmuszeni do opuszczenia swojej łodzi hybrydowej i wejścia na jednostki pływającej Straży Granicznej. Siedemnastemu i osiemnastemu skarżącemu nakazano zaprzestanie filmowania i pozostawienie sprzętu w łodzi hybrydowej. Na tym etapie żadnemu ze skarżących nie pozwolono na skontaktowanie się ze swoimi prawnikami ani otrzymywanie od nich wiadomości. Zdaniem skarżących fakt, że w tym czasie funkcjonariusze przeprowadzali kontrole tożsamości i kontrole jednostek pływających nie miał znaczenia dla zakwalifikowania ich sytuacji jako pozbawienia wolności.

142. W tym względzie skarżący zauważyli również, że definicja pozbawienia wolności dokonana przez sąd krajowy nie była zgodna ze standardem Konwencji. Odnosi się to w szczególności do faktu, że sąd krajowy oparł swoją ocenę na tym, czy sporządzono protokół zatrzymania, co było czynnikiem, który pozostawał całkowicie w gestii władz zaangażowanych w badaną sytuację.

143. Jeśli chodzi o czas trwania przedmiotowej sytuacji, skarżący podnieśli, że skarżący od trzeciej do szesnastej (przebywający na pokładzie Rainbow Warrior) znajdowali się pod kontrolą władz przez siedem godzin, podczas gdy skarżący siedemnasty i osiemnasty (z łodzi hybrydowej nr 4) przez ponad osiem godzin. Skarżący siedemnasty i osiemnasty podnieśli, że kontrole tożsamości, którym ich poddano, zakończyły się w ciągu godziny, a przez pozostały czas władze nie podejmowały żadnych działań. Skarżący podkreślili zatem, że czas trwania kontroli tożsamości i kontroli jednostek pływających był nadmierny – zwłaszcza w odniesieniu do łodzi hybrydowej nr 4, małej jednostki, która mieściła tylko cztery osoby.

144. Jeśli chodzi o sposób przeprowadzenia interwencji Straży Granicznej, skarżący podnieśli, że był on inwazyjny i nieproporcjonalny. Interwencja trwała do późnych godzin nocnych, a skarżący byli zastraszani, ponieważ funkcjonariusze byli uzbrojeni i zabronili im jakiegokolwiek

kontaktu z prawnikami.

145. Ponadto pierwsza skarżąca i drugi skarżący podnieśli, że okres, w którym byli pozbawieni wolności, trwał od momentu, w którym funkcjonariusze ustanowili nad nimi kontrolę na pokładzie ich jednostek pływających (w dniu 9 września) do zakończenia ich odpowiednich przesłuchań w dniu 11 września 2019 r.

(iii) Interweniująca strona trzecia

146. Naczelna Rada Adwokacka przedstawiła następujące oświadczenia w zakresie istotnym dla niniejszej sprawy.

147. Powołując się na stronę internetową Komendy Miejskiej Policji, strona trzecia stwierdziła, że różnica między kontrolą tożsamości (zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o policji) a zatrzymaniem (zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 2-3 ustawy o policji) polega na tym, że osoba, której tożsamość jest ustalana, nadal korzysta ze swobody poruszania się i może kontaktować się z innymi osobami, a czynność ta nie narusza jej godności ani praw i wolności człowieka. W przypadku braku tych elementów, środek może zostać uznany za stanowiący pozbawienie wolności.

148. Z doświadczenia polskich adwokatów, popartego odpowiednią literaturą prawniczą, wynika, że nadużywanie władzy przez funkcjonariuszy jest w Polsce problemem systemowym, biorąc pod uwagę fakt, że w przypadku braku formalnego protokołu zatrzymania lub decyzji o zastosowaniu aresztowania, rutynowe działania mające na celu przywrócenie porządku publicznego mogą prowadzić do arbitralnego stosowania środków przymusu i niepotrzebnej ingerencji w prawa człowieka. Istniejące ramy prawne dopuszczają praktykę, w której faktycznemu pozbawieniu osoby wolności w celu umożliwienia przeprowadzenia kontroli tożsamości tej osoby przez policję, Straż Graniczną lub Straż Leśną nie towarzyszą zabezpieczenia lub ograniczenia czasowe, które w innych przypadkach mają zastosowanie do pozbawienia wolności. Takie działania często noszą znamiona nękania.

(b) Ocena Trybunału

(i) Zasady ogólne

149. Trybunał powtarza, że art. 5 ust. 1 chroni wolność fizyczną osoby. Nie chodzi tu o zwykłe ograniczenia swobody poruszania się, o których mowa w art. 2 Protokołu nr 4. Różnica między pozbawieniem a ograniczeniem wolności jest różnicą stopnia lub intensywności, a nie natury lub istoty (zob. *Austin i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr skarg 39692/09 i 2 inne, § 57, ETPC 2012; *Khlaifia i Inni przeciwko Włochom* [WI], nr skargi 16483/12, § 64, 15 grudnia 2016 r.; oraz *De Tommaso przeciwko Włochom* [WI], nr skargi 43395/09, § 80, ETPC

2017 (fragmenty) i sprawy w nich cytowane).

150. Trybunał powtarza również, że pozbawienie wolności może przybierać różne formy (zob. *Guzzardi przeciwko Włochom*, 6 listopada 1980 r., § 95, Seria A nr 39). Trybunał nie uważa się za związany wnioskami prawnymi władz krajowych co do tego, czy doszło do pozbawienia wolności i dokonuje autonomicznej oceny sytuacji (zob. *Khlaifia i Inni*, op. cit., § 71; *Creanga przeciwko Rumunii* [WI], nr skargi 29226/03, § 92, 23 lutego 2012 r.; *Valerian Dragomir przeciwko Rumunii*, nr skargi 51012/11, § 67, 16 września 2014 r.; *Camans i Timofejeva*, op. cit., § 108; oraz *Bryan i Inni przeciwko Rosji*, op. cit. 22515/14, § 62, 27 czerwca 2023 r.).

151. W celu ustalenia, czy dana osoba została pozbawiona wolności, punktem wyjścia musi być jej konkretna sytuacja i należy wziąć pod uwagę cały szereg kryteriów, takich jak rodzaj, czas trwania i skutki danego środka oraz sposób, w jaki został on zastosowany (zob. *Engel i Inni*, op. cit., §§ 58-59, oraz *Khlaifia i Inni*, op. cit., § 64). Trybunał przywiązuje wagę do takich czynników, jak możliwość opuszczenia obszaru objętego ograniczeniami, stopień nadzoru i kontroli nad ruchami danej osoby, zakres izolacji tej osoby oraz możliwość kontaktu ze światem zewnętrznym (zob. *Guzzardi*, op. cit., § 95, oraz *H.M. przeciwko Szwajcarii*, nr skargi 39187/98, § 45, ETPC 2002-II).

152. Tam, gdzie fakty wskazują na pozbawienie wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1, na taką konkluzję nie ma wpływu stosunkowo krótka czas trwania środka (zob. np. *Shimovolos przeciwko Rosji*, nr skargi 30194/09, §§ 44 i 50, 21 czerwca 2011 r., w której to sprawie skarżący spędził czterdzieści pięć minut na posterunku policji; *Gillan i Quinton przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr skargi 4158/05, § 57, ETPC 2010 (fragmenty), gdzie skarżący zostali zatrzymani i poddani trzydziestominutowemu przeszukaniu; *Novotka przeciwko Słowacji* (dec.), nr skargi 47244/99, 4 listopada 2003 r., gdzie transport na posterunek policji, przeszukanie skarżącego i jego osadzenie w celi nie przekroczyły jednej godziny; *Zelcs przeciwko Łotwie*, nr skargi 65367/16, §§ 36 i 40-41, 20 lutego 2020 r., gdzie skarżący został osadzony na mniej niż dwie godziny w „areszcie administracyjnym” w celu sporządzenia protokołu z przestępstwa administracyjnego; oraz *Rantsev przeciwko Cyprowi i Rosji*, nr skargi 25965/04, §§ 317-18, ETPC 2010 (fragmenty), gdzie zarzucane pozbawienie wolności córki skarżącego trwało około dwóch godzin).

153. Ponadto Trybunał powtarza, że nawet środki mające na celu ochronę lub podjęte w interesie danej osoby mogą zostać uznane za stanowiące pozbawienie wolności (zob. *Khlaifia i Inni*, op. cit., § 71, oraz *Bryan i Inni*, op. cit., § 63). Cel podjęcia przez władze środków zmierzających do pozbawienia osoby wolności przestaje być decydujący dla oceny, czy faktycznie doszło do pozbawienia wolności. Trybunał bierze ten cel pod uwagę dopiero na późniejszym etapie swojej analizy, badając zgodność środków z art. 5 ust. 1 (zob. *Khlaifia i Inni*, op. cit., § 71; *Creanga*, op. cit.,

§ 93; oraz *Rozhkov przeciwko Rosji* (nr 2), nr skargi 38898/04, § 74, 31 stycznia 2017 r.; zob. też *Ilias i Ahmed przeciwko Węgrom* [WI], nr skargi 47287/15, §§ 224-30, 21 listopada 2019 r.).

154. Trybunał badał przedmiot skarg na podstawie art. 5 w różnych okolicznościach, które są porównywalne do tych, w jakich znaleźli się skarżący w niniejszej sprawie – w tym w przypadkach przetrzymywania osób na statkach (zob. *Medvedyev i Inni przeciwko Francji* [WI], nr skargi 3394/03, ETPC 2010, oraz *Khlaifia i Inni*, op. cit.), stałego badania migrantów w strefie lotniska (zob. *Shamsa przeciwko Polsce*, nr skarg 45355/99 i 45357/99, 27 listopada 2003 r.), zmuszania pracownika do pozostania na miejscu podczas kontroli jego stanowiska pracy (zob. *Camans i Timofejeva*, op. cit., §§ 110-115) oraz poddawania osób na ulicy kontrolom tożsamości i przeszukaniom (zob. *Gillan i Quinton*, op. cit.).

155. W tych i innych sprawach, w których podniesiono kwestię możliwości zastosowania art. 5 Konwencji, Trybunał uznał, że tym, co wskazuje na pozbawienie wolności, jest element przymusu w wykonywaniu uprawnień policji w postaci uniemożliwienia skarżącemu oddalenia się (zob. np. *Camans i Timofejeva*, op. cit., § 112; *Gillan i Quinton*, op. cit., § 57; oraz *Khalikova przeciwko Azerbejdżanowi*, nr skargi 42883/11, § 102, 22 października 2015 r.). Uwzględniono również wpływ, jaki środek miał na skarżącego pod względem fizycznego dyskomfortu i niemożności oddalenia się (zob. *Austin i inni*, op. cit., § 64). Jeżeli chodzi o element przymusu, Trybunał orzekł, że brak skucia kajdankami lub zastosowania innych środków przymusu fizycznego nie stanowi decydującego czynnika w ustaleniu zaistnienia pozbawienia wolności (zob. *M.A. przeciwko Cyprowi*, nr skargi 41872/10, § 193 *in fine*, ETPC 2013 (fragmenty) i sprawy tam cytowane; por. też *Camans i Timofejeva*, op. cit., § 113).

156. W sprawie *Bryan i Inni* (op. cit.) Trybunał zakwalifikował badaną sytuację jako pozbawienie wolności ze względu na następujące elementy sprawy: dwóch skarżących zmuszono wbrew ich woli do wejścia na pokład jednostki pływającej rosyjskiej Straży Przybrzeżnej i nie pozwolono im na swobodne poruszanie się, aż do czasu przemieszczenia na główną jednostkę pływającą Greenpeace następnego dnia (zob. *Bryan i Inni*, op. cit., §§ 11 i 63); wszyscy skarżący byli przetrzymywani na pokładzie głównej jednostki Greenpeace, nad którą siły rosyjskie przejęły kontrolę i którą holowały przez pięć dni do portu; w tym czasie skarżący nie zostali poddani fizycznym ograniczeniom; nie sporządzono też żadnych protokołów z ich zatrzymania (zob. *Bryan i Inni*, op. cit., §§ 12, 13 i 64).

157. Trybunał może również oprzeć się na swoim orzecznictwie dotyczącym sytuacji, w których osobom nakazano lub które poproszono o obecność podczas przeszukania lub kontroli w ich domu lub miejscu pracy (zob. *Camans i Timofejeva*, op. cit.; *Mikelsons przeciwko Łotwie*, nr skargi 46413/10, 3 listopada 2015 r.; *Stanculeanu przeciwko Rumunii*, nr skargi 26990/15, 9 stycznia 2018 r.; oraz, w celach ilustracyjnych, *Saar przeciwko*

Estonii (dec.) [Komitet], nr skargi 40797/17, 12 listopada 2019 r.). Rozważając, czy dana sytuacja stanowiła „pozbawienie wolności”, Trybunał bierze pod uwagę m.in. następujące czynniki: (i) skarżący, mimo że był w stanie zgłaszać uwagi, nie odnotował faktu pozbawienia go wolności ani nie zgłosił żadnych innych zastrzeżeń podczas podpisywania protokołu przeszukania (zob. *Stanculeanu*, op. cit., § 44; *Camans i Timofejeva*, op. cit., §§ 116 i 119; oraz *Mikelsons*, op. cit., § 59); (ii) skarżący – któremu nakazano pozostanie na miejscu i zabroniono korzystać z telefonu i komputera – nie stwierdził, że poprosił o pozwolenie na opuszczenie miejsca podczas przeszukania ani że taka prośba została odrzucona, ani też nie twierdził, że nie mógł uczestniczyć w żadnych innych spotkaniach lub wydarzeniach albo musiał zrezygnować z jakichkolwiek zobowiązań rodzinnych z powodu konieczności obecności podczas przedmiotowego przeszukania (zob. *Saar*, op. cit., § 43; por. też *Creanga*, op. cit., §§ 98-99, gdzie uznano, że skarżący, będący policjantem, jest zobowiązany do wykonania polecenia przełożonego nakazującego mu pozostanie w siedzibie prokuratury); (iii) skarżący nie stwierdził, że był pilnowany przez śledczych (zob. *Mikelsons*, op. cit., § 61; zob. też *Iustin Robertino Micu przeciwko Rumunii*, nr skargi 41040/11, § 89, 13 stycznia 2015 r.; gdzie skarżący, będący policjantem, pozostawał w biurze organu śledczego pod stałą strażą funkcjonariuszy policji); (iv) przeszukanie zostało przeprowadzone sprawnie, a swoboda poruszania się skarżących nie została ograniczona w większym stopniu lub na dłuższy okres, niż było to konieczne (zob. *Saar*, op. cit., § 43).

(ii) Zastosowanie tych zasad do niniejszych spraw

158. Przechodząc do niniejszych spraw, Trybunał uważa, że w świetle dostępnych materiałów ustalono następującą sekwencję zdarzeń.

(a) w odniesieniu do skarżących od trzeciej do szesnastej

159. Skarżący od trzeciej do szesnastej znajdowali się na pokładzie *Rainbow Warrior* (zob. paragrafy 8, 18 i 40 powyżej).

160. Co najmniej sześciu funkcjonariuszy Straży Granicznej weszło na pokład Rainbow Warrior około godz. 23:00 dnia 9 września 2019 r. (zob. paragrafy 40 i 43 powyżej). Do funkcjonariuszy Straży Granicznej dołączyły posiłki z Wydziału Zabezpieczenia Działań Morskiego Oddziału Straży Granicznej (zob. paragrafy 42 i 135 powyżej). W operacji na pokładzie statku brało udział od czternastu do szesnastu uzbrojonych funkcjonariuszy (zob. paragraf 42 *in fine*). Ponieważ załoga ukryła się, a wszystkie drzwi były zablokowane, funkcjonariusze wybili okno (zob. paragrafy 42 i 43 powyżej). Po wpuszczeniu na mostek przez skarżących, funkcjonariusze przejęli całkowitą kontrolę nad załogą i statkiem (zob. paragrafy 43 i 44 powyżej). Przynajmniej w początkowej fazie interwencji funkcjonariusze mierzyli z broni w skarżących i grozili im użyciem kajdanek (zob. paragrafy 43 i 45 powyżej). Skarżący zostali następnie zgromadzeni na dziobie statku (zob. paragraf 46 powyżej). Przez około dwie godziny funkcjonariusze przeszukiwali statek i sprawdzali jego dokumentację (zob. paragrafy 47 i 48 powyżej). Następnie przystąpili do ustalania tożsamości wszystkich osób znajdujących się na pokładzie (zob. paragraf 47 powyżej). Po zakończeniu kontroli skarżący zostali przeprowadzeni do mesy (zob. paragraf 50 powyżej). Przez cały ten czas skarżący nie mogli komunikować się ze sobą ani z prawnikami, którzy próbowali się z nimi skontaktować (zob. paragrafy 46 i 52 *in fine* oraz 53 powyżej). Nie pozwolono im korzystać z telefonów ani wykonywać żadnych ruchów (zob. paragrafy 43 i 46 powyżej). Musieli prosić o pozwolenie na skorzystanie z toalety i mogli z niej korzystać tylko pod eskortą (zob. paragraf 50 powyżej). Skarżący od trzeciej do szesnastej nie zostali w żadnym momencie poinformowani o swoim statusie (zob. paragraf 52 powyżej). Zapytanie złożone przez prawnika pozostało bez odpowiedzi (zob. paragraf 53 powyżej).

161. We wczesnych godzinach porannych dnia 10 września (zob. paragrafy 56 i 57 powyżej) ósma skarżąca została zabrana na brzeg.

162. Około godz. 5:30 dnia 10 września 2019 r. Rainbow Warrior wraz z załogą został odholowany z portu morskiego (zob. paragraf 54 powyżej). Funkcjonariusze Straży Granicznej opuścili statek około godz. 6:00 (zob. paragraf 55 powyżej). W tym momencie skarżący pozostający na pokładzie mogli się oddalić.

163. Ósma skarżąca mogła swobodnie opuścić pomieszczenia Morskiego Oddziału Straży Granicznej przypuszczalnie po godz. 6:25 (zob. paragraf 57 powyżej).

164. W odniesieniu do skarżących od trzeciej do szesnastej nie sporządzono protokołu zatrzymania (zob. paragraf 82 powyżej), a sąd krajowy uznał, że skarżący ci nie zostali pozbawieni wolności w rozumieniu prawa krajowego (zob. paragrafy 74-84 powyżej).

165. W świetle powyższych elementów Trybunał stwierdza, że skarżący od trzeciej do szesnastej znajdowali się faktycznie pod kontrolą

funkcjonariuszy, którzy przejęli również całkowitą kontrolę nad statkiem. Z wyjątkiem ósmej skarżącej, sytuacja ta trwała około siedmiu godzin. Ósma skarżąca przebywała na pokładzie statku przez cztery i pół godziny, a następnie została zabrana w inne miejsce (zob. paragraf 56 powyżej). Trybunał zauważa również, że w wykonywaniu przez funkcjonariuszy ich uprawnień obecny był element przymusu, zważywszy na fakt, że skarżący byli strzeżeni przez kilkunastu uzbrojonych funkcjonariuszy (którzy grozili im skuciem kajdankami i którzy, przynajmniej początkowo, mierzyli do skarżących z broni) oraz biorąc pod uwagę uniemożliwienie skarżącym poruszania się ani opuszczenia dziobu, a później mesy, a także uniemożliwienie skarżącym skontaktowania się z ich prawnikami i otrzymania od nich wiadomości (zob. *mutatis mutandis* *Bryan i Inni*, op. cit., §§ 62 i 64, oraz *Iustin Robertino Micu*, op. cit., § 89; por. też *Mikelsons*, op. cit., § 61).

166. Rząd nie wykazał, że czas, przez który skarżący znajdowali się pod kontrolą funkcjonariuszy Straży Granicznej, był uzasadniony do celów przeprowadzenia ww. ustalania tożsamości, przeszukań i kontroli. Trybunał zauważa, że, jak wynika z akt sprawy, funkcjonariuszom udostępniono wydrukowaną listę członków załogi statku wraz z ich danymi identyfikacyjnymi (zob. paragraf 47 powyżej); przeszukaniu i kontroli tożsamości miało zostać poddanych tylko osiemnaście osób (zob. paragraf 47 powyżej), a skarżący, po wybiciu okna przez Straż Graniczną, zaczęli stosować się do poleceń wydanych im podczas operacji (zob. paragrafy 43 *in fine*, 48 i 49 powyżej).

167. Trybunał konkluduje, że chociaż skarżący nie byli skuci kajdankami ani w inny sposób fizycznie skrępowani i chociaż nie sprzeciwili się kontroli (zob. paragraf 49 powyżej), inne elementy wymienione powyżej sprawiły, że ich sytuacja była całkowicie odmienna od sytuacji dobrowolnej obecności osób, których dom lub miejsce pracy były poddawane kontroli (por. *Stanculeanu*, op. cit., § 44; *Camans i Timofejeva*, op. cit., §§ 112, 116 i 119; oraz *Mikelsons*, op. cit., § 59).

168. Trybunał konkluduje zatem, że skarżący od trzeciej do szesnastej zostali pozbawieni wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1.

(b) W odniesieniu do siedemnastego i osiemnastego skarżącego

169. Siedemnasty i osiemnasty skarżący byli jednymi z trzech dziennikarzy w łodzi hybrydowej nr 4, która była obsługiwana przez pierwszą skarżącą (zob. paragrafy 5, 8 i 18 powyżej). Czterech funkcjonariuszy Straży Granicznej weszło na pokład tej łodzi w dniu 9 września 2019 r. około godz. 20:00, natomiast czterech innych pozostało na pokładzie jednostki pływającej Straży Granicznej (zob. paragrafy 19 i 26 powyżej). Funkcjonariusze nakazali skarżącym dziennikarzom zaprzestanie filmowania i przejście do łodzi Straży Granicznej pod groźbą zakucia w kajdanki i użycia siły (zob. paragrafy 26 i 27 powyżej). Przez około

godzinę funkcjonariusze poddawali tych skarżących kontroli tożsamości (zob. paragraf 27 powyżej). Obydwaj skarżący pozostawali następnie pod kontrolą Straży Granicznej – bez, jak się wydaje, wyraźnego poinformowania o ich statusie (zob. paragraf 28 powyżej). O godz. 23:00 Straż Graniczna powiedziała dziennikarzom, że są wolni, ale nie pozwoliła im wrócić do ich łodzi hybrydowej. Następnie łódź Straży Granicznej dryfowała w okolicy, z obydwoma skarżącymi nadal na pokładzie (zob. paragraf 29 powyżej). O godz. 4:00 dnia 10 września 2019 r. grupa została przemieszczona na ląd po tym, jak osiemnasty skarżący powiadomił funkcjonariuszy o tym, że ma dolegliwości zdrowotne (zob. paragraf 30 powyżej). Wydaje się, że siedemnasty i osiemnasty skarżący mogli faktycznie w tym momencie swobodnie się oddalić. W odniesieniu do tych skarżących nie sporządzono protokołu zatrzymania (zob. paragraf 30 powyżej), a sąd krajowy uznał, że obydwaj skarżący nie zostali pozbawieni wolności w rozumieniu prawa krajowego (zob. paragrafy 74-84 powyżej).

170. W świetle wyżej wymienionych elementów Trybunał stwierdza, że siedemnasty i osiemnasty skarżący znajdowali się faktycznie po kontrolą funkcjonariuszy Straży Granicznej przez około osiem godzin. Nie wiadomo, czy po zakończeniu ustalania tożsamości i kontroli o godz. 23:00 skarżący zostaliby zabrani na ląd, gdyby wyraźnie o to poprosili. Oczywiście jest jednak, że nie pozwolono im wrócić do ich łodzi hybrydowej. Trybunał zauważa zatem, że w wykonywaniu przez funkcjonariuszy ich uprawnień obecny był element przymusu, zważywszy na fakt, że (i) siedemnasty i osiemnasty skarżący byli pilnowani przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, którzy znacznie przewyższali liczebnie załogę łodzi hybrydowej i którzy grozili użyciem siły (a mianowicie użyciem kajdanek – zob. paragraf 26 powyżej) (zob. *Iustin Robertino Micu*, op. cit., § 89; por. też *Mikelsons*, op. cit., § 61), (ii) skarżącym uniemożliwiono oddalenie się i wykonywanie przez nich obowiązków dziennikarskich oraz (iii) obaj skarżący nie mogli skontaktować się ze swoimi prawnikami ani otrzymać od nich wiadomości.

171. Ponadto oczywiście jest, że skarżący znajdowali się pod kontrolą funkcjonariuszy przez okres znacznie dłuższy, niż byłoby to normalnie konieczne do przeprowadzenia indywidualnej kontroli tożsamości w odniesieniu do każdego skarżącego – lub nawet kontroli tożsamości przeprowadzonej w odniesieniu do czterech osób traktowanych jako grupa (siedemnasty i osiemnasty skarżący, towarzyszący im dziennikarz i pierwsza skarżąca), przy czym stosowali się do wszystkich wydanych poleceń (zob. paragrafy 26 *in fine*, 27-29 powyżej; por. *mutatis mutandis Saar*, op. cit., § 43).

172. Wreszcie Trybunał zauważa, że zgodnie z jego ugruntowanym orzecnictwem niniejsza analiza nie uległaby zmianie, nawet gdyby obaj skarżący znaleźli się pod kontrolą Straży Granicznej dla ich własnej ochrony przed możliwymi skutkami niebezpiecznych manewrów, w które

zaangażowana była ich łódź hybrydowa (zob. paragrafy 24 i 153 powyżej oraz paragraf 210 poniżej).

173. Trybunał stwierdza zatem, że siedemnasty i osiemnasty skarżący zostali pozbawieni wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1.

(c) W odniesieniu do pierwszej skarżącej

174. Sekwencja zdarzeń opisana w paragrafie 169 powyżej jest podobna w odniesieniu do pierwszej skarżącej. Jedną z różnic jest to, że pierwsza skarżąca pozostała w łodzi hybrydowej nr 4 podczas kontroli tożsamości dziennikarzy i że jej tożsamość została sprawdzona na pokładzie łodzi Straży Granicznej około godzinę później (zob. paragraf 27 powyżej). Kolejną istotną różnicą jest to, że po zabraniu na brzeg wraz z innymi pierwsza skarżąca została formalnie zatrzymana o godz. 3:55 (zob. paragraf 31 powyżej) i pozostawała zatrzymana do godz. 17:15 następnego dnia, 11 września 2019 r. (zob. paragrafy 34 i 39 powyżej).

175. W świetle wyżej wymienionych elementów Trybunał uważa, że przed formalnym zatrzymaniem pierwsza skarżąca znajdowała się faktycznie pod kontrolą funkcjonariuszy przez około osiem godzin. W wykonywaniu przez funkcjonariuszy ich uprawnień obecny był element przymusu zważywszy na fakt, iż: (i) pierwsza skarżąca była pilnowana przez kilku funkcjonariuszy, którzy grozili użyciem siły (zob. *Iustin Robertino Micu*, op. cit., § 89; por. też *Mikelsons*, op. cit., § 61), oraz (ii) nie miała możliwości oddalenia się.

176. Ponadto oczywiste jest, że pierwsza skarżąca znajdowała się pod kontrolą funkcjonariuszy przez okres znacznie dłuższy, niż byłoby to normalnie konieczne do przeprowadzenia kontroli tożsamości (zob. paragrafy 27-29 powyżej; por. też *mutatis mutandis Saar*, op. cit., § 43).

177. Wreszcie Trybunał zauważa, że zgodnie z jego ugruntowanym orzecnictwem niniejsza analiza nie uległaby zmianie, nawet gdyby pierwsza skarżąca znalazła się pod kontrolą Straży Granicznej dla jej własnej ochrony przed możliwymi skutkami niebezpiecznych manewrów, które wykonywała swoją łodzią hybrydową (zob. paragrafy 153 powyżej i paragraf 210 poniżej).

178. Chociaż pierwsza skarżąca nie została zakuta w kajdanki ani w inny sposób fizycznie skrupowana, inne elementy wspomniane powyżej – jak również fakt, iż wyraźnie twierdziła, że została zatrzymana poprzedniego dnia o godz. 20:00 (zob. paragraf 32 powyżej) – sprawiają, że jej sytuacja różni się od dobrowolnej obecności osób uczestniczących w przeszukaniu domu lub kontroli miejsca pracy (por. *Stanculeanu*, op. cit., § 44; *Camans i Timofejeva*, op. cit., §§ 112, 116 i 119; oraz *Mikelsons*, op. cit., § 59).

179. Następnie pierwsza skarżąca była przetrzymywana przez ponad trzydzieści siedem godzin w Wydziale Operacyjno-Śledczym Morskiego Oddziału Straży Granicznej (zob. paragraf 38 powyżej). W tym okresie postawiono jej zarzuty i przesłuchano w związku z toczącym się przeciwko niej postępowaniem karnym, w obecności jej adwokata i tłumacza

(zob. paragraf 31 powyżej). W związku z tym Trybunał zauważa, że Rząd nie wykazał, iż pierwsza skarżąca mogła opuścić siedzibę Straży Granicznej z własnej woli (por. *I.I. przeciwko Bułgarii*, nr skargi 44082/98, § 87, 9 czerwca 2005 r.; *Osypenko przeciwko Ukrainie*, nr skargi 4634/04, § 49, 9 listopada 2010 r.; *Salayev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr skargi 40900/05, §§ 42-43, 9 listopada 2010 r.; oraz *Creanga*, op. cit., § 99).

180. Trybunał konkluduje zatem, że pierwsza skarżąca była pozbawiona wolności przez nieco ponad czterdzieści pięć godzin, licząc od czasu, gdy funkcjonariusze unieruchomili jej łódź hybrydową w dniu 9 września 2019 r. do godz. 17.15 w dniu 11 września 2019 r.

(d) W odniesieniu do drugiego skarżącego

181. Sekwencja zdarzeń opisana w paragrafie 159 powyżej jest podobna w odniesieniu do drugiego skarżącego. Zasadnicza różnica polega na tym, że skarżący ten został zabrany na brzeg przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Został formalnie zatrzymany o godz. 3:31 dnia 10 września 2019 r. (zob. paragrafy 56 i 60 powyżej) i pozostawał zatrzymany do godziny 17.30 następnego dnia, 11 września 2019 r. (zob. paragrafy 62 i 67 powyżej).

182. W świetle wyżej wymienionych elementów Trybunał uważa, że przed formalnym zatrzymaniem drugi skarżący znajdował się faktycznie pod kontrolą funkcjonariuszy przez znacznie ponad cztery godziny. Trybunał zauważa również, że w wykonywaniu przez funkcjonariuszy ich uprawnień obecny był element przymusu zważywszy na fakt, iż (i) drugi skarżący był pilnowany przez uzbrojonych funkcjonariuszy Straży Granicznej, którzy początkowo mierzyli z broni do niego i jego załogi (zob. *Iustin Robertino Micu*, op. cit., § 89; por. też *Mikelsons*, op. cit., § 61), oraz (ii) nie miał możliwości poruszania się ani oddalenia.

183. Rząd nie wykazał, że czas, przez który drugi skarżący znajdował się pod kontrolą funkcjonariuszy był uzasadniony do celów ustalenia tożsamości, przeszukania i kontroli (zob. paragraf 165 powyżej).

184. Chociaż skarżący nie został fizycznie skrupowany i chociaż nie sprzeciwił się kontroli statku w trakcie jej trwania (zob. paragraf 49 powyżej), inne elementy wspomniane powyżej – w tym groźba skucia kajdankami (zob. paragraf 43 powyżej) oraz fakt, że skarżący twierdził później, że został zatrzymany (zob. paragraf 60 powyżej) – odróżniają jego sytuację od dobrowolnej obecności osób uczestniczących w przeszukaniu domu lub kontroli miejsca pracy (por. *Stanculeanu*, op. cit., § 44; *Camans i Timofejeva*, op. cit., §§ 112, 116 i 119; oraz *Mikelsons*, op. cit., § 59).

185. Następnie drugi skarżący był przetrzymywany przez ponad trzydzieści siedem godzin w Wydziale Operacyjno-Sledczym Morskiego Oddziału Straży Granicznej (zob. paragraf 66 powyżej). W tym czasie, w obecności jego adwokata i tłumacza, przedstawiono mu pisemne zarzuty wniesione przeciwko niemu i przesłuchano go w związku z toczącym się przeciwko niemu postępowaniem karnym (zob. paragraf 65 powyżej).

Trybunał zauważa, że Rząd nie wykazał, iż drugi skarżący mógł opuścić pomieszczenia Straży Granicznej z własnej woli (por. *I.I. przeciwko Bułgarii*, op. cit., § 87; *Osypenko*, op. cit., § 49; *Salayev*, op. cit., §§ 42-43; oraz *Creanga*, op. cit. § 99).

186. Trybunał konkluduje zatem, że drugi skarżący był pozbawiony wolności przez ponad czterdzieści dwie godziny, licząc od czasu, gdy funkcjonariusze unieruchomili Rainbow Warrior (o godz. 23:00 dnia 9 września) do godz. 17:30 dnia 11 września 2019 r.

(iii) *Konkluzja Trybunału dotycząca możliwości zastosowania art. 5*

187. Biorąc pod uwagę charakter i czas trwania ograniczeń nałożonych na skarżących przez władze, Trybunał stwierdza, że wszyscy skarżący zostali pozbawieni wolności w rozumieniu art. 5. Przepis ten ma zatem zastosowanie – w tym w odniesieniu do czasu zatrzymania skarżących, który nie został odnotowany w żadnym formalnym protokole zatrzymania.

188. Wynika z tego, że Trybunał jest właściwy *ratione materiae* do zbadania zarzutów skarżących na podstawie art. 5.

2. *Niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych*

(a) *Oświadczenia stron*

(i) *Rząd*

189. Rząd argumentował, że skargi są niedopuszczalne z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych.

190. W odniesieniu do skarg złożonych przez skarżących od trzeciej do osiemnastego, Rząd argumentował, że krajowe skargi tych skarżących na niesłuszne zatrzymanie nie stanowiły odpowiedniego środka odwoławczego w danych okolicznościach, ponieważ tych szesnastu skarżących nie zostało w rzeczywistości pozbawionych wolności. Skarżący ci powinni byli natomiast wytoczyć powództwo cywilne w oparciu o przepisy art. 23, 24, 417 i 448 Kodeksu cywilnego (paragrafy 108-110 powyżej).

191. W swoich dodatkowych uwagach (z dnia 21 kwietnia 2023 r.), o które zwrócił się Trybunał w celu szczegółowego odniesienia się przez Rząd do kwestii zatrzymania pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego od godzin porannych dnia 10 września, Rząd zgłosił następujące zastrzeżenie. W zakresie, w jakim pierwsza skarżąca i drugi skarżący pozostawali zatrzymani do godzin wieczornych dnia 11 września 2019 r., ich skarga na podstawie art. 5 Konwencji jest niedopuszczalna z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. W tym względzie Rząd argumentował, że faza zatrzymania, o której mowa, nie była przedmiotem zażalenia skarżących (zob. paragrafy 68-73 powyżej).

(ii) Skarżący

192. Odpowiadając na zastrzeżenia Rządu, skarżący od trzeciej do osiemnastego powtórzyli, że w zakresie, w jakim twierdzili, że zostali faktycznie pozbawieni wolności, a ich zatrzymanie było niezgodne z prawem i nieuzasadnione, krajowy środek odwoławczy, z którego skorzystali, był odpowiedni i skuteczny. Fakt, że sądy krajowe uznały zażalenie tych skarżących za niedopuszczalne (w oparciu o argument, że nie zostali oni zatrzymani) dowodzi, zdaniem skarżących, że krajowe ramy prawne nie są zgodne z Konwencją. Sytuacja skarżących nie mogła być przedmiotem kontroli sądowej, mimo że zgodnie z Konwencją stanowiła ona pozbawienie wolności. Po skorzystaniu z jednego środka odwoławczego skarżący uznali się za zwolnionych z obowiązku skorzystania z alternatywnego środka odwoławczego. Ponadto skarżący argumentowali, że jakiegokolwiek powództwo cywilne, którego powodzenie zależałoby od stwierdzenia, że władze działały niezgodnie z prawem, byłoby skazane na niepowodzenie, ponieważ w swoich decyzjach z 2019 r. sąd krajowy nie stwierdził, że skarżący zostali pozbawieni wolności w sposób niezgodny z prawem.

193. W swoich uwagach dotyczących oświadczeń *amicus curiae* (zob. paragraf 148 poniżej) skarżący wyjaśnili, że nawet w przypadku braku formalnego protokołu zatrzymania lub decyzji o zastosowaniu aresztowania, sytuacje obejmujące faktyczne pozbawienie wolności nadal mogą być przedmiotem kontroli sądowej. Jednakże w takich przypadkach decyzja o tym, czy przystąpić do badania zasadności takich skarg, pozostawała w gestii sędziego.

194. W swoich dodatkowych uwagach, o które zwrócił się Trybunał do skarżących w celu szczegółowego odniesienia się do kwestii zatrzymania pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego od godzin porannych dnia 10 września), skarżący argumentowali, że przedmiotem ich zażalenia oraz późniejszej kontroli sądowej było „całe” zatrzymanie (zob. paragrafy 68-73 powyżej). Po pierwsze, w zażaleniu z dnia 16 września 2019 r. wyraźnie stwierdzono, że pierwsza skarżąca i drugi skarżący zostali doprowadzeni do pomieszczeń Straży Granicznej o godz. 5:00 dnia 10 września (zob. paragraf 72 powyżej), a w decyzji z dnia 6 listopada 2019 r. w sprawie kontroli zatrzymania odnotowano, że władze musiały przeprowadzić szereg czynności w odniesieniu do obydwójga skarżących przed podjęciem decyzji o ich zatrzymaniu w areszcie (zob. paragraf 76 powyżej). Ponadto, w opinii skarżących, moment, w którym zakończyły się ich okresy zatrzymania, był tak jednoznaczny, że nie było konieczne (ani dla ich adwokatów, ani dla sądu kontrolującego) wyraźne stwierdzenie, że zatrzymanie skarżących zakończyło się dnia 11 września. Ponadto skarżący wyjaśnili, że ich odniesienie się w zażaleniach do zatrzymania jako trwającego od godzin wieczornych dnia 9 września do godzin porannych dnia 10 września miało na celu w szczególności złożenie skargi na niezgodność z prawem tego środka. Inne podstawy zażalenia zostały podniesione

w odniesieniu do zatrzymania w „całości” (zob. paragraf 69 powyżej). Wreszcie skarżący podnieśli, że sądy krajowe nie stosują praktyki wyraźnego określania czasu rozpoczęcia i zakończenia okresu zatrzymania, chyba że jest to konieczne.

(b) Ocena Trybunału

(i) w odniesieniu do skarżących od trzeciej do osiemnastego

195. Trybunał powtarza, że zasada wyczerpania krajowych środków odwoławczych, o której mowa w art. 35 ust. 1 Konwencji, zobowiązuje skarżących do skorzystania w pierwszej kolejności ze środków, które są zwykle dostępne i wystarczające w krajowym systemie prawnym dla umożliwienia im uzyskania zadośćuczynienia za zarzucane naruszenia. Istnienie środków odwoławczych musi być wystarczająco pewne, zarówno w praktyce, jak i w teorii, w przeciwnym razie nie będą one miały przymiotu wymaganej dostępności i skuteczności (zob. *Aksoy przeciwko Turcji*, 18 grudnia 1996 r., §§ 51-52, *Zbiór Wyroków i Decyzji* 1996-VI).

196. Stwierdziwszy, że skarżący zostali pozbawieni wolności w rozumieniu art. 5 Konwencji (zob. paragraf 187 powyżej), Trybunał uznaje, że składając zażalenie od decyzji z dnia 16 września 2019 r. skorzystali oni ze szczególnego środka odwoławczego przewidzianego w art. 246 Kodeksu postępowania karnego, a mianowicie z możliwości zbadania przez sąd legalności i zasadności ich zatrzymania. Zgodnie z praktyką sądów krajowych (zob. paragraf 95 powyżej), przedmiotowy środek odwoławczy przysługiwał skarżącym pomimo faktu, że nie sporządzono żadnych protokołów zatrzymania w odniesieniu do ich sytuacji między godzinami wieczornymi dnia 9 września 2019 r. a wczesnymi godzinami porannymi dnia 10 września 2019 r. Trybunał zauważa również, że skarżący od trzeciej do osiemnastego, których zażalenie zostało pozostawione bez rozpoznania na podstawie art. 430 § 1 Kodeksu postępowania karnego, skorzystali z przysługującego im środka odwoławczego na podstawie § 2 tego przepisu (zob. paragrafy 84 i 97 powyżej).

197. W odniesieniu do sytuacji, w których dostępne są różne środki odwoławcze, Trybunał powtarza, że od skarżącego, który skorzystał ze środka odwoławczego, który jest najwyraźniej skuteczny i wystarczający, nie można również wymagać, aby wypróbował inne środki, które były dostępne, ale prawdopodobnie nie miały większego prawdopodobieństwa powodzenia (zob. *Aquilina przeciwko Malcie* [WI], nr skargi 25642/94, § 39, ETPC 1999-III).

198. W konsekwencji Trybunał oddala zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania krajowych środków odwoławczych w odniesieniu do zarzutów skarżących od trzeciej do osiemnastego na podstawie art. 5 Konwencji.

(ii) w odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego

199. Trybunał powtarza, że art. 35 ust. 1 wymaga, aby skargi, które mają być następnie wniesione do Trybunału w Strasburgu, zostały uprzednio wniesione do właściwego organu krajowego „przynajmniej co do istoty” (zob. m.in. *Vučković i Inni przeciwko Serbii* (zarzut wstępny) [WI], nr skarg 17153/11 i 29 innych, § 72, 25 marca 2014 r., i sprawy tam cytowane). Nie wystarczy, że naruszenie Konwencji jest „oczywiste” w świetle faktów sprawy lub oświadczeń skarżącego. Skarżący musi bowiem faktycznie złożyć skargę (wyraźnie lub co do istoty) w sposób, który nie pozostawia wątpliwości, że skarga przedłożona Trybunałowi została rzeczywiście najpierw podniesiona na szczeblu krajowym (zob. *Merot d.o.o. i Storitve Tir d.o.o. przeciwko Chorwacji* (dec.), nr skarg 29426/08 i 29737/08, 10 grudnia 2013 r.).

200. W swoich zażaleniach skarżący zarzucili po pierwsze, że środek był nieuzasadniony, a ponadto niezgodny z prawem – w szczególności do momentu, w którym zostali zabrani na suchy ląd i formalnie zatrzymani. Chociaż czas zakończenia zatrzymania nie został wyraźnie określony – sedno argumentacji prawników i sądu koncentrowało się na czasie rozpoczęcia (tj. na kwestii, czy okres zatrzymania rozpoczął się już, gdy funkcjonariusze Straży Granicznej weszli na pokład jednostek pływających, czy też osiem godzin później, kiedy oboje skarżących zostało zabranych na ląd); wydaje się, że środek został poddany kontroli przez sąd krajowy w odniesieniu do całego okresu jego trwania. Treść zażalenia i uzasadnienie sądu rzeczywiście potwierdzają argumenty przedstawione w dodatkowych uwagach skarżących (zob. paragrafy 68, 72 i 76 powyżej) i prowadzą Trybunał do konkluzji, że skarżący wystarczająco opisali istotne elementy faktyczne ich zarzutu z art. 5 przed sądami krajowymi, a zatem wyczerpali krajowe środki odwoławcze.

201. Trybunał oddala zatem zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania krajowych środków odwoławczych w odniesieniu do zarzutu pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego na podstawie art. 5 Konwencji.

3. Konkluzje dotyczące dopuszczalności skarg skarżących na podstawie art. 5

202. Trybunał zauważa, że zarzuty podniesione przez skarżących na podstawie art. 5 Konwencji nie są w sposób oczywisty nieuzasadnione ani niedopuszczalne z jakichkolwiek innych powodów wymienionych w art. 35 Konwencji. Tym samym należy uznać je za dopuszczalne.

B. Przedmiot skargi

1. Oświadczenia stron

(a) Skarżący

203. Skarżący od trzeciej do osiemnastego argumentowali, że pozbawienie ich wolności było niezgodne z prawem, ponieważ środek ten nie został odnotowany jako zatrzymanie. Pierwsza skarżąca i drugi skarżący przedstawili podobny argument w odniesieniu do początkowego okresu od godzin wieczornych dnia 9 września do wczesnych godzin porannych dnia 10 września 2019 r. Wszyscy skarżący podnieśli, że kontrole tożsamości, kontrole jednostek pływających, a nawet zarzucany brak współpracy ze Strażą Graniczną i naruszenie przepisów morskich nie stanowiły ustawowych podstaw do ich zatrzymania.

204. Ponadto pierwsza skarżąca i drugi skarżący argumentowali, że nie zaistniało uzasadnione podejrzenie, że popełnili wyżej wymienione przestępstwo z art. 178b Kodeksu karnego, ponieważ przepis ten wyraźnie ma zastosowanie tylko do ruchu drogowego, a nie do ruchu morskiego. Fakt, że władze powołały się na art. 178b w celu uzasadnienia przerwania działań pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego oraz ich zatrzymania do dnia 11 września 2019 r., stanowi, zdaniem skarżących, instrumentalne nadużycie prawa.

205. Wszyscy skarżący argumentowali, że pozbawienie ich wolności było również arbitralne i nieuzasadnione. Ich zdaniem środek ten odzwierciedlał systemową praktykę polskich władz i miał na celu upokorzenie skarżących oraz zniechęcenie ich do udziału w pokojowych protestach.

206. Wszyscy skarżący argumentowali, że warunki określone w art. 244 § 1 Kodeksu postępowania karnego nie zostały spełnione, ponieważ władze nie odniosły się do kwestii ryzyka ucieczki, ukrycia się lub utrudniania śledztwa przez skarżących. Skarżący podkreślili, że współpracowali z funkcjonariuszami Straży Granicznej, ponieważ ich tożsamość została prawidłowo ustalona, a ich statki zostały skontrolowane. Gdyby władze chciały prowadzić sprawę przeciwko nim, zwykle wezwanie skarżących byłoby realną i mniej inwazyjną alternatywą.

207. Ponadto pierwsza skarżąca i drugi skarżący argumentowali, że pozbawienie ich wolności przez łącznie ponad czterdzieści godzin było nieproporcjonalne.

208. Wreszcie siedemnasty i osiemnasty skarżący zarzucili, że władze nie wzięły pod uwagę ich statusu dziennikarzy.

209. Ogólnie rzecz biorąc, skarżący argumentowali, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 i 2 Konwencji.

(b) Rząd

210. Rząd podniósł, że skarżący dali władzom powody do interwencji, ponieważ naruszyli przepisy morskie, sprowadzili zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostek pływających i osób uczestniczących w zdarzeniu oraz zlekceważyli polecenia Straży Granicznej, naruszając art. 178b Kodeksu karnego. W tym względzie Rząd stwierdził, że jednostki pływające Greenpeace stwarzały realne zagrożenie dla sił bezpieczeństwa, które uczestniczyły w akcji, a także dla innych osób znajdujących się na łodziach hybrydowych (np. ryzyko przewrócenia się tratwy, wypadnięcia kogoś za burtę lub uszkodzenia jednostek). Rząd podkreślił, że manewry Greenpeace miały miejsce w pobliżu bazy paliwowej w porcie morskim Gdańsk Północ. Procedury podjęte przez władze były zatem zgodne z prawem i w pełni uzasadnione.

211. W odniesieniu do pierwszej skarżącej Rząd argumentował, że niestosowanie się przez nią do poleceń, a także ucieczka trzech pozostałych łodzi hybrydowych, wskazywały na istnienie realnego ryzyko jej ucieczki, co również uzasadniało jej aresztowanie.

212. W odniesieniu do skarżących od trzeciej do szesnastej Rząd argumentował, że nie zostali oni pozbawieni wolności, a jedynie poddani kontroli i ustaleniu tożsamości, które były zgodne z prawem i uzasadnione, biorąc pod uwagę naruszenie przez skarżących przepisów morskich i niestosowanie się do poleceń władz.

213. Rząd nie dokonał rozróżnienia między sytuacją skarżących od trzeciej do szesnastej (znajdujących się na pokładzie Rainbow Warrior) a sytuacją skarżących od siedemnastego do osiemnastego (znajdujących się na pokładzie łodzi hybrydowej nr 4). Rząd nie zgłosił żadnych uwag w odniesieniu do tej drugiej grupy.

214. W odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego Rząd stwierdził, że zostali oni niezwłocznie i odpowiednio poinformowani o przyczynach ich zatrzymania.

215. Ogólnie rzecz biorąc, Rząd argumentował, że nie doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 i 2 Konwencji, ponieważ działania Straży Granicznej były prowadzone zgodnie z procedurą przewidzianą przez prawo oraz zostały odpowiednio zarejestrowane i uzasadnione.

2. Ocena Trybunału

(a) Zasady ogólne

216. Główne istotne zasady dotyczące art. 5 ust. 1 lit. b i c Konwencji zostały podsumowane w wyroku *S., V. i A. przeciwko Danii* [WI], nr skarg 35553/12 i 2 inne, §§ 73-75, 77 i 79-83, 22 października 2018 r., oraz w wyroku *Ostendorf przeciwko Niemcom*, nr skargi 15598/08, §§ 63-73, 7 marca 2013 r.

217. Trybunał powtarza ponadto, że art. 5 ust. 1 Konwencji wymaga, aby każde pozbawienie wolności było „zgodne z prawem”, co obejmuje warunek, że musi być ono dokonane „w trybie ustalonym przez prawo” (ibid, § 74). W kwestiach dotyczących legalności zatrzymania Konwencja odnosi się zasadniczo do prawa krajowego, ale także, w stosownych przypadkach, do innych obowiązujących norm prawnych – w tym tych, które mają swoje źródło w prawie międzynarodowym. We wszystkich przypadkach ustanawia obowiązek przestrzegania materialnych i proceduralnych zasad danego prawa, ale wymaga również, aby każde pozbawienie wolności było zgodne z celem art. 5, którym jest ochrona osoby przed arbitralnością (zob. *Medvedyev i Inni*, op. cit., § 79 i sprawy tam cytowane oraz *Creanga*, op. cit., § 84).

218. Trybunał odwołuje się ponadto do zasad ogólnych określonych w wyroku Wielkiej Izby w sprawie *Selahattin Demirtaş przeciwko Turcji* (nr 2) ([WI], nr skargi 14305/17, §§ 314-19, 22 grudnia 2020 r.) dotyczących wymogu, zgodnie z art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji, aby zatrzymanie w kontekście postępowania karnego było oparte na uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa (ibid., §§ 314 i nast.).

(b) Zastosowanie tych zasad do niniejszych spraw

(i) W odniesieniu do art. 5 ust. 1 Konwencji

(α) W odniesieniu do zatrzymania wszystkich skarżących od godzin wieczornych dnia 9 września 2019 r. do godzin porannych dnia 10 września 2019 r.

219. Trybunał jest gotów przyjąć argument Rządu, że kapitanowie jednostek pływających nie zastosowali się do poleceń wydanych przez Straż Graniczną i mogli stanowić zagrożenie dla ruchu morskiego przy wejściu do portu w Gdańsku. W związku z tym okoliczności sprawy mogą być objęte art. 5 ust. 1 lit. b. Rząd nie wykazał jednak, że cały zestaw środków przymusu zastosowanych wobec skarżących i prowadzących do pozbawienia ich wolności, jak stwierdzono powyżej (paragraf 187 powyżej), miał wystarczającą podstawę prawną w prawie krajowym. Ponadto Rząd nie wykazał, że cały czas faktycznego zatrzymania był niezbędny do przeprowadzenia kontroli tożsamości i kontroli jednostek pływających.

220. W związku z tym doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do zatrzymania wszystkich skarżących od godzin wieczornych dnia 9 września 2019 r. do wczesnych godzin porannych dnia 10 września 2019 r.

(β) zatrzymanie pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego od wczesnych godzin porannych dnia 10 września 2019 r. do dnia 11 września 2019 r.

221. Trybunał zauważa, że sednem sprawy jest to, czy pozbawienie wolności pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego, od momentu ich formalnego zatrzymania, było zgodne z prawem na mocy art. 5 ust. 1 lit. c

Konwencji. W szczególności zadaniem Trybunału jest ocena, czy fakty, na które powołują się władze, mogą być racjonalnie uznane za podlegające jednemu z przepisów prawa dotyczących zachowań przestępczych. Trybunał powtarza, że jeżeli czyny lub fakty zarzucane zatrzymanej osobie nie stanowiły przestępstwa w czasie, gdy miały miejsce, to z pewnością nie mogło istnieć „uzasadnione podejrzenie” popełnienia przestępstwa (zob. *Selahattin Demirtaş*, op. cit., § 317, z dalszymi odniesieniami).

222. Po pierwsze, Trybunał zauważa, że oboje skarżących zostało formalnie zatrzymanych – i postawiono im zarzuty – w związku z przestępstwem niezastosowania się do polecenia osoby uprawnionej do kontroli ruchu na podstawie art. 178b Kodeksu karnego (zob. paragrafy 31, 61 i 64 powyżej), który wyraźnie reguluje wyłącznie ruch drogowy (zob. paragraf 101 powyżej). Jak stwierdziły sądy krajowe w toku postępowania, którego normalny tok został zakończony i które obecnie toczyło się w sprawie nadzwyczajnej skargi kasacyjnej (zob. paragrafy 85 i 86 powyżej), w orzecznictwie krajowym ugruntowane jest stanowisko, że przedmiotowy przepis nie ma zastosowania do ruchu morskiego, a tym samym do dwojga skarżących (zob. paragraf 85 powyżej). Trybunał uznaje, że środki i zarzuty przeciwko pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu były zasadniczo oparte na faktach, których nie można racjonalnie uznać za zachowania karalne na mocy prawa krajowego.

223. W świetle powyższych rozważań Trybunał stwierdza, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji ze względu na brak uzasadnionego podejrzenia, że pierwsza skarżąca i drugi skarżący popełnili przestępstwo, a także ze względu na bezprawny charakter ich zatrzymania od godzin porannych dnia 10 września 2019 r. do ich zwolnienia w dniu 11 września 2019 r.

(ii) W odniesieniu do art. 5 ust. 2 Konwencji

224. Trybunał powtarza, że art. 5 ust. 2 Konwencji zapewnia podstawową gwarancję, że każda zatrzymana osoba powinna wiedzieć, dlaczego zostaje pozbawiona wolności. Na mocy tego przepisu każda zatrzymana osoba musi zostać poinformowana, prostym, nietechnicznym językiem, który jest dla niej zrozumiały, o istotnych prawnych i faktycznych podstawach jej zatrzymania, tak aby mogła, jeżeli uzna to za stosowne, zwrócić się do sądu w celu zakwestionowania jego legalności (zob. *Fox, Campbell i Hartley przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 30 sierpnia 1990 r., § 40, Seria A nr 182, oraz *Lazoroski przeciwko Bylej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, nr skargi 4922/04, § 52, 8 października 2009 r.).

225. Nie kwestionowano, że skarżący od trzeciej do osiemnastego nie zostali poinformowani o przyczynach prawnych środków, które pociągnęły za sobą pozbawienie ich wolności, podczas gdy pierwsza skarżąca i drugi skarżący otrzymali takie informacje dopiero kilka godzin po ich faktycznym zatrzymaniu. W świetle tych elementów oraz faktu,

iż Trybunał stwierdził, że zatrzymanie skarżących było niezgodne z prawem, Trybunał stwierdza, że władze nie spełniły wymogów art. 5 ust. 2 Konwencji (zob. *mutatis mutandis Matasaru przeciwko Republice Mołdawii*, nr skargi 20253/09, § 47, 1 lutego 2022 r.).

226. W związku z tym doszło do naruszenia tego przepisu w odniesieniu do wszystkich skarżących.

V. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 UST. 4

227. Skarżący zarzucili na podstawie art. 5 ust. 4 Konwencji, że środek odwoławczy przewidziany w prawie krajowym w celu zakwestionowania ich pozbawienia wolności był nieskuteczny ze względu na systemowy wzorzec, zgodnie z którym polskie sądy nie uwzględniają *de facto* pozbawienia wolności, które nie zostało odnotowane jako takie, i przyjmują restrykcyjnie wąskie podejście do pojęcia pozbawienia wolności. Artykuł 5 ust. 4 brzmi następująco:

„Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem”.

228. Trybunał zauważa, że w niniejszej sprawie skarżący byli zatrzymani na czas od około ośmiu do nieco ponad czterdziestu pięciu godzin i zostali zwolnieni odpowiednio w dniach 10 i 11 września 2019 r., zanim mogli wszcząć jakiekolwiek postępowanie, które mogłoby zweryfikować legalność ich zatrzymania. W rzeczywistości wniesli oni zażalenie w dniu 16 września 2019 r. (paragraf 67 powyżej), kiedy zostali już zwolnieni. Nie jest zadaniem Trybunału ustalanie *in abstracto*, czy gdyby tak nie było, zakres środków odwoławczych dostępnych w Polsce spełniałby wymogi art. 5 ust. 4 Konwencji. Trybunał zauważa w tym kontekście, że art. 5 ust. 4 dotyczy jedynie tych środków odwoławczych, które muszą zostać udostępnione w czasie pozbawienia wolności danej osoby w celu uzyskania przez nią szybkiej kontroli sądowej legalności pozbawienia wolności, mogącej doprowadzić, w stosownych przypadkach, do jej zwolnienia. Przepis ten nie dotyczy innych środków odwoławczych, które mogą służyć do kontroli legalności okresu zatrzymania, który już się zakończył, w tym w szczególności krótkoterminowego zatrzymania, takiego jak w niniejszej sprawie (zob. *mutatis mutandis Slivenko przeciwko Łotwie* [WI], nr skargi 48321/99, § 158, ETPC 2003-X).

229. Biorąc pod uwagę krótki czas trwania pozbawienia wolności, skarżący nie mieli czasu na „odwołanie się” w celu zarządzenia ich zwolnienia. Zatem w okolicznościach sprawy nie pojawia się żaden problem na podstawie art. 5 ust. 4 Konwencji (zob. *Rozhkov*, op. cit., § 65).

230. W związku z tym zarzut ten jest w sposób oczywisty nieuzasadniony i musi zostać odrzucony zgodnie z art. 35 ust. 3 lit. a i ust. 4 Konwencji.

VI. ZARZUT NARUSZENIA ART. 10 KONWENCJI

231. Wszyscy skarżący zarzucili na podstawie art. 10 i 11 Konwencji, że interwencja Straży Granicznej stanowiła nieproporcjonalne ograniczenie ich prawa do wolności wyrażania opinii i wolności zgromadzeń.

232. Postanowienia, o których mowa, brzmią, w odpowiednim zakresie, następująco:

Artykuł 10

„1. Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. (...)

2. Korzystanie z tych wolności pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej”.

Artykuł 11

„1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się (...).

2. Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej”.

A. Dopuszczalność

233. Trybunał zauważa, że zarzuty podniesione przez skarżących nie są w sposób oczywisty nieuzasadnione ani niedopuszczalne z jakichkolwiek innych powodów wymienionych art. 35 Konwencji. Tym samym należy uznać je za dopuszczalne.

B. Przedmiot skargi

1. Oświadczenia stron i interweniującej strony trzeciej

(a) Skarżący

234. Wszyscy skarżący argumentowali, że uczestniczyli w pokojowym proteście i zajmowali się ważną kwestią społeczną (ochrona klimatu

i przejście na energię odnawialną), a użycie uzbrojonych funkcjonariuszy oraz długotrwałe zatrzymanie, po pierwsze, przerwało ich protest, a po drugie, miało na celu zastraszenie ich i zniechęcenie do protestowania w przyszłości.

235. Skarżący stwierdzili, że ograniczenia ich protestów odzwierciedlały politykę rządu i systematyczną praktykę, która rozpoczęła się w 2016 r., polegającą na ograniczaniu roli społeczeństwa obywatelskiego. W tym celu przekazali raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka na temat sytuacji organizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. W raporcie tym stwierdzono, że członkowie organizacji pozarządowych działających w dziedzinie praw podstawowych w Polsce są atakowani (zarówno fizycznie, jak i poprzez kampanie oszczerstw), napotykają coraz większe trudności w pozyskiwaniu funduszy publicznych i doświadczają kurczenia się możliwości dialogu z władzami.

236. Ponadto siedemnasty i osiemnasty skarżący, którzy w czasie objętym postępowaniem byli dziennikarzami próbującymi uzyskać materiał filmowy i relacjonować protest, argumentowali, że zbyt długi czas, jaki zajęło władzom ustalenie ich tożsamości i skontrolowanie ich łodzi hybrydowej, stanowił nadużycie prawa wyłącznie w celu pozbawienia ich prawa do relacjonowania protestu przeciwko węglowi. Ich zdaniem, władze (które zostały poinformowane o zawodzie skarżących i ich roli reporterskiej w odniesieniu do protestu) nie powinny były powstrzymywać ich od wykonywania obowiązków dziennikarskich i nie powinny były ich zatrzymywać, ponieważ nie stanowili oni żadnego zagrożenia dla porządku publicznego ani bezpieczeństwa. Ich zatrzymanie na osiem godzin uniemożliwiło im rozpowszechnianie informacji wśród opinii publicznej i wywarło efekt mrozący wobec innych dziennikarzy – zwłaszcza biorąc pod uwagę, że środek ten nie został zarejestrowany.

(b) Rząd

237. Rząd argumentował, że działania podjęte przez funkcjonariuszy Straży Granicznej nie stanowiły ingerencji w prawo skarżących do wyrażania swoich poglądów. Rząd argumentował, że skarżący w rzeczywistości osiągnęli swój cel protestu przeciwko gospodarce węglowej w Polsce, malując i wyświetlając swoje przesłanie oraz nagrywając i transmitując na żywo protest w Internecie.

238. Rząd argumentował również, że interwencja władz państwowych została celowo sprowokowana i była zamierzoną częścią protestu. Trudno było wyobrazić sobie jakikolwiek dalszy przebieg protestu, biorąc pod uwagę, że blokada statku towarowego przewożącego węgiel nieuchronnie musiałaby się prędzej czy później zakończyć. Rząd podkreślił, że główny cel protestu skarżących – którym było zwrócenie uwagi opinii publicznej na potrzebę rezygnacji z energii opartej na węglu – został osiągnięty poprzez początkowe zablokowanie rozładunku węgla i namalowanie wyżej

wymienionego hasła na statku towarowym.

239. W odniesieniu do art. 11 Rząd argumentował również, że demonstracja zorganizowana przez skarżących nie stanowiła zgromadzenia, ponieważ, po pierwsze, port morski nie był publicznie dostępnym obszarem, a po drugie, załoga i pasażerowie statku z natury nie mogli być zdefiniowani jako „zgromadzenie” w rozumieniu art. 11 Konwencji.

240. Rząd argumentował również, że interwencja władz była zgodna z prawem oraz że miała uprawniony cel i była proporcjonalna. Podkreślił, że protest miał charakter zakłócający, ponieważ Rainbow Warrior uniemożliwił wszystkim statkom wejście do portu morskiego lub wyjście z niego – w tym statkom przewożącym węgiel. Manewry skarżących zagrażały również bezpieczeństwu jednostek pływających i instalacji w porcie morskim. W opinii Rządu zakłócenie ruchu morskiego nie stanowiło ubocznego skutku protestu skarżących, ale raczej celowe działanie podjęte w celu wywarcia presji na Rząd, aby zaakceptował żądania skarżących dotyczące rezygnacji z węgla.

(c) Interweniująca strona trzecia

241. Naczelna Rada Adwokacka stwierdziła, że w Polsce istnieje wzór postępowania polegający na nadużywaniu władzy, a także niepotrzebnym i nieproporcjonalnym stosowaniu środków przymusu wobec osób uczestniczących w pokojowych demonstracjach. Protesty były coraz częściej brutalnie tłumione, a protestujący byli zatrzymywani i aresztowani. Interwenienci odnieśli się do raportu zatytułowanego „Wolność zgromadzeń w Polsce, 2016-2018” opracowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich, w którym odnotowano wiele naruszeń prawa do wolności zgromadzeń w całym kraju.

2. Ocena Trybunału

(a) Kwalifikacja prawna skarg skarżących

242. Trybunał zauważa, że skargi wniesione przez skarżących na podstawie art. 10 i 11 Konwencji są w dużej mierze oparte na tych samych faktach i zarzutach - a mianowicie, że protest na morzu, który zorganizowali lub w którym uczestniczyli, został najpierw zakłócony, a ostatecznie przerwany działaniami podjętymi przez władze. Sytuację siedemnastego i osiemnastego skarżącego należy jednak odróżnić, ponieważ byli oni na miejscu protestu jako dziennikarze, a nie jako aktywiści Greenpeace.

243. Kwestie wolności wyrażania opinii i wolności pokojowych zgromadzeń są zatem w niniejszych sprawach ściśle powiązane. W istocie ochrona osobistych opinii, zapewniona na mocy art. 10 Konwencji, jest jednym z celów wolności pokojowych zgromadzeń zapisanej w art. 11 Konwencji (zob. *Palomo Sanchez i Inni przeciwko Hiszpanii* [WI], nr skarg

28955/06, 28957/06, 28959/06 i 28964/06, § 52, ETPC 2011, oraz *Taranenko przeciwko Rosji*, nr skargi 19554/05, § 68, 15 maja 2014 r. i sprawy tam cytowane).

244. Trybunał stwierdza zatem, że nie ma potrzeby odrębnego badania skargi na podstawie art. 11 Konwencji (zob. *mutatis mutandis Women On Waves i Inni*, nr skargi 31276/05, § 28, 3 lutego 2009 r.).

(b) Zasady ogólne

245. Trybunał powtarza, że wolność wyrażania opinii stanowi jeden z zasadniczych fundamentów społeczeństwa demokratycznego i jeden z podstawowych warunków jego postępu i samorealizacji każdej osoby. Z zastrzeżeniem ust. 2, art. 10 ma zastosowanie nie tylko do „informacji” lub „idei”, które są pozytywnie odbierane lub uznawane za nieobraźliwe lub obojętne, ale także do tych, które obrażają, szokują lub wywołują niepokój. Takie są wymogi pluralizmu, tolerancji i szerokich horyzontów, bez których nie istnieje „społeczeństwo demokratyczne” (zob. *Handyside przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 7 grudnia 1976 r., § 49, Seria A nr 24; *Jersild przeciwko Danii*, 23 września 1994 r., § 37, Seria A nr 298; oraz *Bumbes przeciwko Rumunii*, nr skargi 18079/15, § 62, 3 maja 2022 r.).

246. Trybunał powtarza, że ochrona wynikająca z art. 10 nie ogranicza się do słowa mówionego lub pisanego, ponieważ idee i opinie mogą być również przekazywane za pomocą niewerbalnych środków wyrazu lub poprzez zachowanie danej osoby (zob. *Matasaru*, op. cit., § 29 i *Karuyev przeciwko Rosji*, nr skargi 4161/13, § 18, 18 stycznia 2022 r. i sprawy tam cytowane). Ochrona wynikająca z art. 10 obejmuje nie tylko treść wyrażanych idei i informacji, ale także formę, w jakiej są one przekazywane (zob. *Pentikainen przeciwko Finlandii* [WI], nr skargi 11882/10, § 87, ETPC 2015).

247. Trybunał orzekał wcześniej, że protesty środowiskowe i inne mogą stanowić wyrażanie opinii w rozumieniu art. 10. Tak więc, za wyrażanie opinii chronionych przez art. 10 uznane zostały protesty przeciwko polowaniom polegające na fizycznym zakłóceniu polowania lub protest przeciwko rozbudowie autostrady polegający na siłowym wejściu na plac budowy i wspięciu się na drzewa, które miały zostać ścięte oraz na maszyny w celu utrudnienia prac budowlanych (zob. *Steel i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 23 września 1998 r., § 92, Raporty 1998-VII, oraz *Hashman i Harrup przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 25594/94, § 28, ETPC 1999-VIII). W innej sprawie Trybunał wyszedł z założenia, że na art. 10 i 11 Konwencji mogli powoływać się aktywiści Greenpeace, którzy manewrowali pontonami w taki sposób, aby utrudnić połowy wielorybów i zmusić wielorybników do zaniechania ich zgodnej z prawem działalności (zob. *Drieman i Inni przeciwko Norwegii* (dec.), nr skargi 33678/96, 4 maja 2000 r.). Niedawno Trybunał uznał, że art. 10 ma zastosowanie do protestu morskiego Greenpeace przeciwko odwiertom i eksploatacji złóż ropy naftowej. W tamtej sprawie działania skarżących

polegały na wejściu do strefy niebezpiecznej i wspięciu się na morską platformę wydobywczą ropy naftowej z zamiarem wzniesienia transparentu i kapsuły ratunkowej, w której aktywiści mieli pozostać do czasu, gdy właściciel platformy zrezygnuje z planów wykonywania odwiertów ropy naftowej w Arktyce (zob. *Bryan i Inni*, op. cit., §§ 7-11, 85 i 86).

(c) Zastosowanie tych zasad do niniejszych spraw

248. Trybunał zauważa, że skarżący wyraźnie stwierdzili, że ich działanie było pokojowym protestem mającym na celu zwrócenie uwagi opinii publicznej na skutki spalania węgla dla środowiska i potrzebę przejścia z paliw kopalnych na energię odnawialną (zob. paragrafy 9, 14 i 19 powyżej). Ponadto zauważa, że działania skarżących były transmitowane w Internecie. Niezależnie od jego zakłócającego i niedozwolonego charakteru oraz faktu, że mogło ono stanowić realne zagrożenie dla ruchu morskiego (zob. paragrafy 12, 16 i 20 powyżej), działanie takie można uznać za wyrażenie opinii w kwestii interesu społecznego (zob. *Taranenko*, op. cit., §§ 71 i 79, oraz *Bryan i Inni*, op. cit., § 85).

(i) Zaistnienie ingerencji

249. Trybunał zauważa, że strony nie zgodziły się co do tego, czy środek zastosowany wobec skarżących stanowił ingerencję w ich prawo do wolności wyrażania opinii ze względu na fakt, że, jak argumentował Rząd, protest został faktycznie zakończony (zob. paragrafy 237 i 238 powyżej).

250. Trybunał powtarza, że „ingerencja” w korzystanie z tych praw nie musi być równoznaczna z całkowitym zakazem (prawnym lub faktycznym), ale może polegać na podjęciu przez władze różnych innych środków (zob. *Navalnyy przeciwko Rosji* [WI], nr skarg 29580/12 i 4 inne, §§ 103, 15 listopada 2018 r.). Terminy „wymogi formalne, warunki, ograniczenia [i] sankcje” użyte w art. 10 ust. 2 muszą być interpretowane jako obejmujące np. środki podjęte przed lub w trakcie zgromadzenia oraz po jego zakończeniu, jak np. środki karne (zob. *Novikova i Inni przeciwko Rosji*, nr skarg 25501/07 i 4 inne, § 106, 26 kwietnia 2016 r.).

251. Przechodząc do niniejszej sprawy, Trybunał uznaje za nieistotne, czy zakłócenie protestu przez łodzie Straży Granicznej było, jak twierdzi Rząd, częścią planu aktywistów, czy też nie (zob. paragraf 238 powyżej). Ważne jest to, że w efekcie końcowym protest został skutecznie przerwany i wstrzymany. Skarżący, którzy prowadzili akcję, zostali na długi czas unieruchomieni na swoich jednostkach pływających. Ponadto pierwsza skarżąca i drugi skarżący zostali następnie zatrzymani i postawieni przed sądem w ramach długotrwałego postępowania karnego (zob. paragrafy 85 i 86 powyżej).

252. Trybunał zauważa również, że siedemnastemu i osiemnastemu skarżącemu, którzy przedstawili się jako dziennikarze, uniemożliwiono

nagrywanie i relacjonowanie protestu.

253. W świetle powyższych rozważań Trybunał stwierdza, że doszło do ingerencji w prawo wszystkich skarżących do wolności wyrażania opinii.

254. Taka ingerencja doprowadzi do stwierdzenia naruszenia art. 10 Konwencji, chyba że była przewidziana przez ustawę, miała uprawniony cel i była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie do osiągnięcia tego celu (zob. *Steel i Inni*, op. cit., § 89; oraz *Bumbes*, op. cit., § 73).

(ii) Ingerencja przewidziana przez ustawę

255. Jeżeli chodzi o zgodność z prawem ingerencji w niniejszych sprawach, Trybunał stwierdził już, że pozbawienie skarżących wolności nie było zgodne z prawem w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji, a zatem doszło do naruszenia ich prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego na podstawie tego przepisu (zob. paragrafy 220 i 223 powyżej). Trybunał powtarza, że wymogi zgodności z prawem na mocy art. 5 i 10 Konwencji mają na celu, w obu przypadkach, ochronę osoby przed arbitralnością (zob. *Bryan i Inni*, op. cit., § 97 i sprawy tam cytowane). Wynika z tego, że w przypadku, gdy zatrzymanie nie jest zgodne z prawem i stanowi ingerencję w jedną z wolności gwarantowanych przez Konwencję, nie można go co do zasady uznać za ograniczenie tej wolności przewidziane przez prawo krajowe (ibid.). Trybunał nie jest zatem zobowiązany do badania, czy przedmiotowa ingerencja miała uprawniony cel i była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie.

(d) Konkluzja Trybunału

256. W związku z powyższym w niniejszych sprawach doszło do naruszenia art. 10 Konwencji.

VII. POZOSTAŁE ZARZUTY NARUSZENIA KONWENCJI

257. Skarżący zarzucili również, że zostali poddani ograniczeniu swobody poruszania się, z naruszeniem art. 2 ust. 1 i 3 Protokołu nr 4 do Konwencji. Rząd podniósł zastrzeżenie wstępne dotyczące niewyczerpania krajowych środków odwoławczych w odniesieniu do tego zarzutu.

258. Wreszcie skarżący zarzucili naruszenie art. 13 w związku z art. 5 Konwencji i art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji, ze względu na ustawową niemożność poddania pod ocenę sądu kontroli tożsamości i przeszukań, którym poddała ich Straż Graniczna (zob. paragraf 96 powyżej).

259. Biorąc pod uwagę okoliczności faktyczne przedmiotowych spraw, oświadczenia stron oraz własne ustalenia dotyczące art. 5 ust. 1 i 2 oraz art. 10 Konwencji, Trybunał uznaje, że rozstrzygnął główne kwestie prawne podniesione w niniejszych skargach. W związku z tym stwierdza,

że nie ma potrzeby dalszego badania pozostałych zarzutów skarżących i związanego z nimi zastrzeżenia Rządu (zob. *Ośrodek Działań Prawnych w imieniu Valentina Câmpeanu (Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu) przeciwko Rumunii* [WI], nr skargi 47848/08, § 156, ETPC 2014; zob. też *mutatis mutandis J.A. i Inni przeciwko Włochom*, nr skargi 21329/18, §§ 117 i 118, 30 marca 2023 r.).

VIII. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

260. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

261. Skarżący nie zgłosili żadnych roszczeń z tytułu szkody majątkowej. W odniesieniu do szkody niemajątkowej pierwsza skarżąca i drugi skarżący domagali się po 4000 EUR, a skarżący od trzeciej do osiemnastego po 2000 EUR.

262. Rząd argumentował, że roszczenia te są nieuzasadnione i wygórowane.

263. Trybunał uznaje, że skarżący ponieśli szkodę niemajątkową w wyniku naruszenia ich praw wynikających z art. 5 ust. 1 i 2 oraz art. 10 Konwencji. Trybunał zasądza zatem na rzecz pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego po 4000 EUR, a na rzecz skarżących od trzeciej do osiemnastego po 2000 EUR plus wszelkie należne podatki, tytułem słusznego zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową.

B. Koszty i wydatki

264. Skarżący domagali się również 3239,64 EUR na pokrycie kosztów i wydatków poniesionych w związku z postępowaniem przed Trybunałem. Przedłożyli fakturę wystawioną przez ich prawnika na równowartość tej kwoty w walucie krajowej, tj. 15 546,71 złotych polskich (PLN).

265. Rząd argumentował, że powyższe roszczenie nie jest uzasadnione co do kwoty.

266. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżący jest uprawniony do zwrotu kosztów i wydatków tylko w zakresie, w jakim wykazano, że zostały one rzeczywiście poniesione oraz były konieczne i uzasadnione co do kwoty. W niniejszej sprawie, biorąc pod uwagę liczbę skarżących, złożoność spraw, dokumenty znajdujące się w posiadaniu Trybunału oraz wyżej wymienione kryteria, Trybunał uznaje za uzasadnione zasądzenie

kwoty 3239,64 EUR na pokrycie kosztów postępowania przed Trybunałem, łącznie na rzecz skarżących, plus wszelkie należne podatki.

Z POWYŻSZYCH POWODÓW TRYBUNAŁ
JEDNOGŁOŚNIE

1. *Postanawia* połączyć skargi;
2. *Uznaje* zarzuty skargi na podstawie art. 5 ust. 1 i 2 oraz art. 10 Konwencji za dopuszczalne oraz uznaje zarzut na podstawie art. 5 ust. 4 za niedopuszczalny;
3. *Orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do zatrzymania wszystkich skarżących od godzin wieczornych dnia 9 września 2019 r. do wczesnych godzin porannych dnia 10 września 2019 r.;
4. *Orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego w związku brakiem uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez nich przestępstwa oraz ich zatrzymaniem od wczesnych godzin porannych dnia 10 września 2019 r. do ich zwolnienia w dniu 11 września 2019 r.;
5. *Orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 2 Konwencji w odniesieniu do wszystkich skarżących;
6. *Orzeka*, że doszło do naruszenia art. 10 Konwencji w odniesieniu do wszystkich skarżących;
7. *Orzeka*, że nie ma potrzeby badania dopuszczalności i przedmiotu skarg na podstawie art. 11 i 13 Konwencji i na podstawie art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji;
8. *Orzeka*
 - (a) że pozwane państwo winno zapłacić skarżącym, w terminie trzech miesięcy od daty, w której wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, następujące kwoty według kursu obowiązującego w dniu dokonania płatności:
 - (i) na rzecz pierwszej skarżącej i drugiego skarżącego po 4000 EUR (cztery tysiące euro), plus wszelkie należne podatki, tytułem szkody niemajątkowej;

- (ii) na rzecz skarżących od trzeciej do osiemnastego po 2000 EUR (dwa tysiące euro), plus wszelkie należne podatki, tytułem szkody niemajątkowej;
- (iii) 3239,64 EUR (trzy tysiące dwieście trzydzieści dziewięć euro i sześćdziesiąt cztery centy) łącznie na rzecz skarżących, plus wszelkie należne podatki, tytułem kosztów i wydatków;
- (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności płatne będą odsetki zwykłe od określonych powyżej kwot, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie w dniu 20 czerwca 2024 r. zgodnie z Regulą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Ilse Freiworth
Kancierz

Marko Bošnjak
Przewodniczący

ZAŁĄCZNIK

Lista spraw:

Lp.	Nr skargi	Nazwa sprawy	Data wniesienia	Skarżący Rok urodzenia Obywatelstwo	Reprezentowany przez
1.	25344/20	Friedrich przeciwko Polsce	16.06.2020	Miriam FRIEDRICH 1991 austriackie	Adam PŁOSZKA
2.	25623/20	Romo Martin przeciwko Polsce	16.06.2020	Fernando ROMO MARTIN 1971 hiszpańskie	
3.	27369/20	Bojarowska przeciwko Polsce	26.06.2020	Natalia BOJAROWSKA 1992 polskie	
4.	27378/20	Wojczal przeciwko Polsce	26.06.2020	Rafał WOJCZAŁ polskie	
5.	27381/20	Bogeljić przeciwko Polsce	26.06.2020	Mihaela BOGELJIĆ 1978 chorwackie	
6.	27388/20	Waqanisau przeciwko Polsce	26.06.2020	Api WAQANISAU 1986 fidżyjskie	
7.	27390/20	Brewster przeciwko Polsce	25.06.2020	Neil BREWSTER 1964 australijskie	
8.	27401/20	Figura przeciwko Polsce	26.06.2020	Magdalena FIGURA 1976 polskie	
9.	27437/20	Munoz-Alcaide przeciwko Polsce	26.06.2020	Alonso MUNOZ-ALCAIDE 1966 hiszpańskie	
10.	27831/20	Cibor przeciwko Polsce	26.06.2020	Krzysztof CIBOR 1975 polskie	

WYROK W SPRAWIE FRIEDRICH I INNI PRZECIWKO POLSCE

11.	27912/20	Simeonov przeciwko Polsce	26.06.2020	Krasimir SIMEONOV 1972 bułgarskie
12.	27938/20	Scholz przeciwko Polsce	26.06.2020	Sinja SCHOLZ 1980 niemieckie
13.	28028/20	Sasinowska przeciwko Polsce	25.06.2020	Agata SASINOWSKA 1992 polskie
14.	28185/20	Tripoli przeciwko Polsce	26.06.2020	Francesco TRIPOLI 1980 włoskie
15.	28400/20	Deutschmann przeciwko Polsce	26.06.2020	Ocke DEUTSCHMANN 1982 niemieckie
16.	28623/20	Radkiewicz- Malinowska przeciwko Polsce	26.06.2020	Edyta RADKIEWICZ- MALINOWSKA 1983 polskie
17.	29665/20	Zieliński przeciwko Polsce	30.06.2020	Maksymilian ZIELIŃSKI 1991 polskie
18.	29786/20	Staszewski przeciwko Polsce	30.06.2020	Bartosz STASZEWSKI 1990 polskie